

”SE TAPA NÄHDÄ LAPSI JA OPPIMINEN ON MUUTTUNUT IHAN TOTAALISESTI”

Varhaiskasvattajien näkemyksiä uuden varhaiskasvatussuunnitelman vaikutuksista
varhaiskasvatukseen ja sen pedagogiikkaan

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö
Sosionomikoulutus, Hämeenlinnan korkeakoulukeskus

Kevät, 2021

Roosa Haaramo

Taija Titov

Tekijä Roosa Haaramo, Taija Titov

Vuosi 2021

Työn nimi ”Se tapa nähdä lapsi ja oppiminen on muuttunut ihan totaalisesti”
Varhaiskasvattajien näkemyksiä uuden varhaiskasvatussuunnitelman vaikutuksista varhaiskasvatukseen ja sen pedagogiikkaan

Ohjaajat Outi Välimaa

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää uuden varhaiskasvatussuunnitelman vaikutuksia varhaiskasvatukseen ja sen pedagogiikkaan. Tutkimuksessa tarkasteltiin varhaiskasvattajien näkemyksiä ja kokemuksia aiheesta. Tarkoituksena oli saada yleisellä tasolla käsitys siitä, millaisia vaikutuksia uudella varhaiskasvatussuunnitelmalla on ollut koko varhaiskasvatukseen.

Opinnäytetyön tilaajana toimi Etelä-Suomessa sijaitseva keskisuuri kaupunki.

Tutkimusaineisto hankittiin teemahaastatteluilla, jotka toteutettiin yksilöhaastatteluina.

Haastateltavia oli kuusi, kahdesta eri yksiköstä ja heistä puolet olivat varhaiskasvatuksen opettajia ja puolet varhaiskasvatuksen lastenhoitajia. Aineisto analysoitiin sisällönanalyysillä.

Opinnäytetyön tietoperustassa tarkasteltiin varhaiskasvatusta ja sitä ohjaavaa lainsäädäntöä, varhaiskasvatussuunnitelmia sekä varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa.

Tutkimuksen tuloksista selvisi varhaiskasvattajien näkemyksiä ja kokemuksia uuden varhaiskasvatussuunnitelman vaikutuksista. Uuden varhaiskasvatussuunnitelman nähtiin vaikuttaneen niin yleisellä tasolla kuin myös yksityiskohtaisemmin tiettyihin varhaiskasvatuksen osa-alueisiin. Keskeisiksi vaikutuksiksi osoittautuivat lapsilähtöisyyden lisääntyminen sekä osallisuuden vahvistuminen. Tuloksista voidaan päätellä uuden varhaiskasvatussuunnitelman olleen valtakunnallisesti tarpeellinen sekä vaikuttaneen varhaiskasvatukseen positiivisesti.

Avainsanat varhaiskasvatus, varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, varhaiskasvatuksen pedagogiikka

Sivut 52 sivua ja liitteitä 2 sivua

Author	Roosa Haaramo, Taija Titov	Year 2021
Subject	“The way of seeing children and learning has changed totally” Early childhood educators’ views about the impacts of the new core curriculum for ECEC on the early childhood education and its pedagogy	
Supervisors	Outi Välimaa	

ABSTRACT

The aim of the thesis was to examine the impacts that the new core curriculum for early childhood education and care (ECEC) has on the early childhood education and its pedagogy. The thesis examines the views and experiences that early childhood educators have about the subject. The meaning was to find out what kind of impacts the new curriculum for ECEC has had on the entire early childhood education on a general level.

The thesis was commissioned by a middle-sized city located in southern Finland. The data for the thesis was collected with individual thematic interviews. There were six interviewees from two different units and half of them were early childhood education teachers and the other half were ECE workers with a secondary-level qualification. The information was analyzed by using content analysis. The theoretical analysis of the thesis examines early childhood education and the laws and regulations regarding it, curricula for ECEC as well as early childhood education pedagogy.

The results indicate the views and experiences that the early childhood educators have about the impacts of the new curriculum on early childhood education. The new curriculum was seen to have an impact on a general level as well as more specifically on a certain part of the early childhood education. The central impacts turned out to be increased child-orientation and enhanced participation. The results conclude that the new curriculum for ECEC has been essential on a national level and has had a positive impact on early childhood education.

Keywords early childhood education, ECEC, core curriculum for early childhood education and care, early childhood education pedagogy

Pages 52 pages and appendices 2 pages

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Varhaiskasvatus	3
2.1	Suomalaisen varhaiskasvatuksen historia	4
3	Varhaiskasvatusta ohjaava lainsäädäntö ja asetukset	6
4	Varhaiskasvatussuunnitelmat	8
4.1	Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet	9
4.2	Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma	11
4.3	Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	12
4.4	Toimeksiantajakaupungin varhaiskasvatussuunnitelma	13
5	Varhaiskasvatuksen pedagogiikka	14
5.1	Varhaiskasvatuksen arvoperusta sekä käsitys lapsesta ja lapsuudesta.....	15
5.2	Pedagoginen vastuu	16
5.3	Pedagogisen toiminnan suunnittelu	17
5.4	Pedagogiikan toteuttaminen	19
5.5	Pedagoginen dokumentointi.....	20
5.6	Pedagogiikan arviointi ja kehittäminen	22
6	Aikaisempia tutkimuksia.....	23
7	Tutkimusprosessi	26
7.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymys.....	27
7.2	Laadullinen tutkimus.....	28
7.3	Aineistonhankinta teemahaastatteluilla.....	29
7.4	Aineiston analysointi sisällönanalyysillä	30
7.5	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	31
8	Tutkimuksen tulokset	32
8.1	Varhaiskasvatus yleisesti.....	33
8.2	Varhaiskasvattajien oma työ ja toiminta	35
8.3	Lasten arki	37
8.4	Pedagogiikan suunnittelu.....	39
8.5	Pedagogiikan toteutus	40
8.6	Pedagogiikan arviointi ja kehittäminen	42
9	Johtopäätökset	43
10	Pohdinta	47
	Lähteet.....	50

Kuvat, taulukot ja kaavat

Kuva 1. Tutkimusaineiston luokat ja niihin sijoitetut ilmaukset

Liitteet

Liite 1 Haastattelurunko

Liite 2 Varhaiskasvattajille lähetetty sähköposti

1 Johdanto

Varhaiskasvatuksen lainsäädäntöön tehtiin merkittävä muutos syksyllä 2015, jolloin lasten päivähoidosta annetun lain nimi muuttui varhaiskasvatuslaiksi ja varhaiskasvatus korvasi käsitteenä lasten päivähoidon. Varhaiskasvatus määriteltiin lain tasolla ensimmäistä kertaa ja sille asetettiin kattavat tavoitteet. Lainmuutoksesta saakka Opetushallitus on toiminut varhaiskasvatuksen asiantuntijavirastona. Opetushallitus laati varhaiskasvatuslain perusteella uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, joka on valtakunnallinen määräys ja sen mukaan tehdään ja toteutetaan paikalliset sekä lasten omat varhaiskasvatussuunnitelmat. Uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet otettiin käyttöön 1.8.2017. (OKM, 2015) Edelliset perusteet oli laatinut sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes vuonna 2003 (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2002:9).

Varhaiskasvatuslakia uudistettiin jälleen vuonna 2018 ja uudistuksen myötä Opetushallitus laati uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, jotka otettiin käyttöön elokuussa 2019. (OPH, n.d.) Vuonna 2018 tehtyjen uudistusten myötä lainsäädäntö ajanmukaistui, selkeytyi sekä tarkentui käsitteellisesti ja merkittävimmät uudistukset koskivat varhaiskasvatuksen henkilöstöä sekä tiedontuotannon kehittämistä. (OKM, n.d.-b) Avaamme lainsäädäntöön tehtyjä muutoksia enemmän luvussa 3.

Käytämme opinnäytetyössämme tieto- ja teoriaperustana vuoden 2018 varhaiskasvatussuunnitelman perusteita, mutta tutkimuskysymyksessä esiintyvällä käsitteellä uusi varhaiskasvatussuunnitelma tarkoitamme ensisijaisesti vuoden 2016 varhaiskasvatussuunnitelman perusteita. Vuoden 2016 varhaiskasvatussuunnitelman perusteet vaikuttivat laajasti koko varhaiskasvatukseen ja toivat mukanaan monia merkittäviä muutoksia, kun taas vuoden 2018 perusteiden tuomat vaikutukset ja muutokset eivät olleet yhtä merkittäviä. Emme kuitenkaan erittele opinnäytetyössämme sitä, kumpaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin vaikutukset pohjautuvat.

Varhaiskasvatus ja työskentely lasten kanssa on aina kiinnostanut meitä molempia. Olemme kummatkin suuntautuneet opinnoissamme varhaiskasvatukseen ja haluamme saada pätevyyden työskennellä varhaiskasvatuksen opettajina. Tästä syystä lähdimme miettimään opinnäytetyöllemme aihetta varhaiskasvatuksen kentältä. Päädyimme lopulta valitsemaan aiheen, jonka löysimme toimeksiantajakaupungin verkkosivuilta. Aihe valikoitui sen kiinnostavuuden ja ajankohtaisuuden vuoksi. Vaikka uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on otettu käyttöön jo muutamia vuosia sitten, uskomme, että sen vaikutuksia käytännön tasolla on kannattavaa tutkia nyt, kun ne ovat vakiintuneet osaksi päiväkotien arkea ja niitä on mahdollista havaita.

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää uuden varhaiskasvatussuunnitelman vaikutuksia varhaiskasvatukseen ja sen pedagogiikkaan. Tutkimuksessa selvitettiin varhaiskasvattajien näkemyksiä ja kokemuksia siitä, miten uusi varhaiskasvatussuunnitelma on vaikuttanut arjen perushoitotilanteisiin sekä kaikkeen pedagogiseen toimintaan. Tavoitteenamme oli tuottaa opinnäytetyön toimeksiantajalle uutta tutkimustietoa aiheesta.

2 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää. Se kattaa ikävuodet 0–6 eli lapsen elämän ensivuodet peruskoulun aloittamiseen asti ja on tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Vastuu lasten kasvatuksesta on ensisijaisesti huoltajilla, jolloin varhaiskasvatus tukee ja täydentää tätä kotien kasvatustehtävää sekä vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista. (OPH, 2018, s. 7) Varhaiskasvatuslaissa (540/2018) varhaiskasvatus määritellään lapsen suunnitelmalliseksi ja tavoitteelliseksi kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaksi kokonaisuudeksi, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatuksella on kolme eri toimintamuotoa, joita ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta. Näitä kaikkia toimintamuotoja ja näin ollen koko varhaiskasvatusta ohjaa varhaiskasvatuslaki sekä valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. (OPH, 2018, s. 17)

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu ja sillä on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on lasten kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistäminen yhteistyössä huoltajien kanssa. Lasten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen ovat myös keskeisiä varhaiskasvatuksen tehtäviä. Lasten varhaiskasvatuksessa oppimat tiedot ja taidot edistävät heidän osallisuuttaan sekä aktiivista toimijuuttaan yhteiskunnassa. Varhaiskasvatus tukee myös huoltajia heidän kasvatustyössään ja mahdollistaa heille osallistumisen työelämään tai opiskeluun. (OPH, 2018, s. 14)

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista on säädetty varhaiskasvatuslaissa ja niitä on yhteensä kymmenen. Nämä tavoitteet ohjaavat valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sekä paikallisten ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmien laadintaa, toteuttamista ja arviointia. (OPH, 2018, s. 15) Tavoitteita ovat muun muassa jokaisen lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, monipuolisen pedagogisen toiminnan toteuttaminen ja myönteisten oppikokemusten mahdollistaminen, lasta kunnioittavan toimintatavan turvaaminen, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen sekä sen varmistaminen, että

jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa häntä itseään koskeviin asioihin (Varhaiskasvatustalaki 540/2018).

Varhaiskasvattajilla tarkoitetaan henkilöitä, jotka työskentelevät kasvatus-, opetus- ja hoitotehtävissä. Päiväkodissa työskentelee varhaiskasvatuksen opettajia, varhaiskasvatuksen sosionomeja, varhaiskasvatuksen lastenhoitajia, varhaiskasvatuksen erityisopettajia sekä päiväkodin johtajia, joiden kaikkien tehtävänimikkeistä ja kelpoisuuksista on säädetty laissa. Lisäksi päiväkodeissa työskentelee muuta henkilöstöä, kuten esimerkiksi avustajia ja keittiöhenkilöstöä, joiden tehtävänimikkeistä tai kelpoisuuksista ei säädetä laissa. (OKM, n.d.-a) Tässä tutkimuksessa puhumme varhaiskasvattajista, sillä emme selvittäneet haastateltavien koulutustaustaa. Haastateltavat olivat joko varhaiskasvatuksen opettajia tai varhaiskasvatuksen lastenhoitajia.

2.1 Suomalaisen varhaiskasvatuksen historia

Historialliset lähtökohdat suomalaiselle varhaiskasvatukselle ovat peräisin fröbeliläisestä lastentarhatraditiosta ja -pedagogiikasta, jossa aikuisen ohjaaman opetuksellisen toiminnan lisäksi arvostettiin työtehtävissä aikuisten ja lasten rinnakkain työskentelyä sekä luovia lasten itseohjautuvia leikkejä. Voidakseen suunnitella lapsille heidän tarvitsemaansa toimintaa, aikuisen tehtävä luovien leikkien aikana oli vetäytyä ja tarkkailla lapsia. Lasten kuuleminen siis tapahtui kasvattajan hiljaisen havainnoinnin kautta heidän tietämättään. Tämä traditio alkoi kuitenkin vähitellen sortumaan 1970-luvulla uuden päivähoitolain hoidollisten painotuksien ja valtaan nousseiden oppimiskäsitysten myötä. Behavioristinen didaktiikka väritti seuraavaa paria vuosikymmentä ja sitä voidaankin pitää aikakautena, jota ohjasivat aikuisjohtoisuus, pedagogiikasta keskustelemisen vähäisyys sekä opetus- ja toimintatuokiokeskeinen toiminta, joka jäljitteli valtakunnallisesti ohjattua koulun oppiainejakoa. 1990-luvulta lähtien tähän alettiin hakemaan tietoisesti muutosta erilaisten tutkimus- ja kehittämishankkeiden avulla. (Turja, 2017, s. 40)

1990-luvulla yleiseksi puheenaiheeksi nousi lapsikeskeisyys ja -lähtöisyys, johon liittyi jokaisen lapsen yksilöllisyyden huomioon ottaminen. Ajatuksena oli, että pedagogisten sisältöjen ja teemallisten kokonaisuuksien rakentuminen lähtisi lasten

kiinnostuksenkohteista ja aikaisemmista kokemuksista, mahdollistaen lasten aloitteellisuutta sekä tiedon rakentumista aikaisemmin opitun perustalle. Lapsikeskeisyys ja -lähtöisyys on käytännössä kuitenkin ymmärretty hyvin vaihtelevasti ja varhaiskasvatuksen asiantuntijat ovat esittäneet monia erilaisia näkemyksiä siitä, mitä näillä käsitteillä tarkoitetaan. Huolenaiheena on ollut se, että näiden käsitteiden myötä kasvatus linjautuu liiaksi lapsen toiveista ohjautuvaksi eikä kasvattajien osaamiselle tai oppimistavoitteiden mukaiselle toiminnalle jää riittävästi tilaa. Uudessa pedagogisessa ajattelussa käytännön haasteeksi on noussut kasvattajien tulevaisuuteen suuntautuvien ja lasten nykyhetkeen keskittyvien intressien sekä erilaisten merkityksenantojen sovittaminen yhteen arjen toiminnassa. Monissa päiväkodeissa pedagoginen toiminta on jakautunut kahtia, joka kuvastaa lapsilähtöisen toiminnan pintapuolista toteuttamista. Vapaan leikin maailmassa lapset saavat toimia itseohjautuvasti, jolloin aikuiset eivät monesti pidä tärkeänä leikkeihin osallistumista, vaikka lapset saattaisivat sitä haluta ja tarvitakin. Muussa toiminnassa lasten vaikutusmahdollisuudet ovat rajalliset, sillä toimintaa säätelevät enimmäkseen aikuiset. Lasten mahdollisuudet vaikuttaa tulevat esiin ehdotuksina esimerkiksi leikeistä ja lauluista yhteisten kokoontumisten aikana tai silloin, kun aikuiset oman suunnittelunsa pohjaksi poimivat vaivihkaa lasten ideoita. Tällaisessa kulttuurissa aikuisten ja lasten välinen aito yhteinen neuvottelu, ideointi ja suunnittelu jää vähäiseksi. (Turja, 2017, ss. 40–41)

Kaikesta huolimatta lapsen asema varhaiskasvatuksessa on vähitellen vahvistunut. Kriittisen tarkastelun kohteeksi on joutunut aikuisten ja lasten välinen valtasuhde, sillä lapset halutaan nähdä omaa ymmärrystään vuorovaikutuksessa sosiaalisen ja fyysisen ympäristönsä kanssa rakentavina ja entistä enemmän aktiivisina sekä aloitteellisina toimijoina. Monia vuosikymmeniä voimassa olleen päivähoitolain muuttuminen varhaiskasvatuslaiksi toi myös mukanaan merkittäviä täydennyksiä koskien lapsen toimijuutta ja osallisuutta. Vaikka muutos koskien lapsen ja aikuisen välistä valtasuhdetta sekä lapsen asemaa on nähtävissä teoreettisella tasolla, kasvatuksen käytännöt ja ihmisten arkikäsitteet näyttävät kuitenkin muuttuvan hitaasti. Huolimatta siitä, että osallisuuden kulttuuri on viime vuosikymmenten aikana vähitellen kehittynyt ja levinnyt varhaiskasvatuksen kentällä ja kasvattajilla on todettu olevan halua kehittää lasten osallisuutta, lasten mahdollisuudet vaikuttaa oman päivän kulkuun ovat silti vielä melko rajalliset. Käytännössä toiminta perustuu usein aikuisten

ennakkosuunnitelmiin, jolloin lapset voivat vaikuttaa siihen vain ajoittain. Tilanteissa, joissa ei ole vakiintuneita sopimuksia, toimintatapoja tai suunnitelmia ohjaamassa toimintaa, voivat lapset esittää ehdotuksia toiminnasta. Vastaavasti arjen rutiinit ja aikataulut ovat sellaisia, joista ei helposti neuvotella lasten kanssa ja joita ei muuteta. (Turja, 2017, ss. 41–43)

Huomioitavaa on kuitenkin se, että suomalainen varhaiskasvatus on jo vuosien ajan perusopetuksemme lisäksi saanut nauttia myönteisestä kansainvälisestä huomiosta. Varhaiskasvatuksemme on kansainvälisesti arvioituna ollut pääosin laadukasta sekä lasten kasvua ja oppimista monipuolisesti tukevaa. Todennäköistä on, että varhaiskasvatuksen laatu tulee kehittymään entistä myönteisempään suuntaan uuden varhaiskasvatussuunnitelman velvoittavuuden myötä. (Ahonen, 2017, s. 15)

3 Varhaiskasvatusta ohjaava lainsäädäntö ja asetukset

Varhaiskasvatusta ohjaa useat eri lait ja asetukset. Velvoitteet, jotka ohjaavat varhaiskasvatuksen järjestämistä perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatuslakiin ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen sekä valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Myös hallintolakia ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta sovelletaan varhaiskasvatukseen. Lisäksi ne velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut, on otettava huomioon varhaiskasvatuksen järjestämisessä. Tällaisia ovat muun muassa tasa-arvolaki, yhdenvertaisuuslaki, Euroopan ihmisoikeussopimus sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimus. (OPH, 2018, s. 15)

Suomen perustuslain mukaan ilman hyväksyttävää perustetta ketään ei saa asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Lapsia on kohdeltava yksilöinä tasa-arvoisesti ja heidän tulee saada vaikuttaa kehitystään vastaavasti itseään koskeviin asioihin. (Suomen perustuslaki 731/1999 § 6) Varhaiskasvatukseen voivat osallistua kaikki lapset riippumatta esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai

kulttuurisesta taustasta. Mikäli lapsi tarvitsee hyvinvointiinsa ja kehitykseensä tukea ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja ja tukitoimia, sovelletaan tällöin sosiaalihuoltolakia, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettua lakia, kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia ja terveydenhuoltolakia sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään. (OPH, 2018, s. 15)

Varhaiskasvatuslaki (540/2018) on keskeisin varhaiskasvatusta ohjaava laki ja siihen perustuen Opetushallitus määrää valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Laissa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen järjestämisestä ja tuottamisesta sekä varhaiskasvatuksen tietovarannosta. Varhaiskasvatuslakia sovelletaan varhaiskasvatusta tuottavissa toimintamuodoissa eli kunnan, kuntayhtymän ja yksityisen palveluntuottajan järjestämässä tai tuottamassa päiväkotitoiminnassa ja perhehoidossa. Lisäksi lakia sovelletaan sen soveltuvin osin avoimen varhaiskasvatustoiminnan järjestämisessä ja sen tuottamisessa. Varhaiskasvatuslain ja muiden edellä mainittujen lakien ja asetusten lisäksi varhaiskasvatusta koskevaan lainsäädäntöön kuuluvat esimerkiksi perusopetuslaki, lastensuojelulaki, laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta sekä laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä. (OKM, n.d.-c)

Vuonna 2015 varhaiskasvatuksen lainsäädäntöön tehtiin merkittävä muutos, kun lasten päivähoidosta annetun lain nimi muuttui varhaiskasvatuslaiksi. Varhaiskasvatus määriteltiin tuolloin lain tasolla ensimmäistä kertaa ja sille asetettiin kattavat tavoitteet. Lainmuutoksen myötä Opetushallitus alkoi toimimaan varhaiskasvatuksen asiantuntijavirastona ja sen tehtävänä on seurata varhaiskasvatuksen järjestämistä ja vastata sen kehittämistä sekä laatia valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. (OKM, 2015)

Uudessa varhaiskasvatuslaissa korostettiin lapsen etua toiminnan järjestämisessä. Lasten sekä vanhempien osallisuutta ja vaikuttamista varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin vahvistettiin. Laissa määrättiin lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien laatimisesta ja niiden sisällöistä. Varhaiskasvatuksen järjestäjiä veloitettiin arvioimaan antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistumaan ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Laissa säädettiin myös varhaiskasvatusympäristöistä, jotka kattavat niin fyysisen, psyykkisen kuin sosiaalisenkin ympäristön. Lisäksi laissa

säädettiin ryhmien enimmäiskoosta päiväkodeissa. Ryhmät tuli muodostaa ja tilat suunnitella sekä niiden käyttö järjestää niin, että varhaiskasvatukselle laissa säädetyt tavoitteet voitiin saavuttaa. (OKM, 2015)

Varhaiskasvatustalakeia uudistettiin jälleen vuonna 2018 ja uusi varhaiskasvatustalake tuli voimaan 1.9.2018. Lainsäädäntö ajanmukaistui, selkeytyi sekä tarkentui käsitteellisesti uudistusten myötä. (OKM, n.d.-c) Lakeiin sisällytettiin monia täsmennyksiä, jotka toteutuessaan parantavat varhaiskasvatustalakeita. Varhaiskasvatustuksen laatua vahvistettiin nostamalla henkilöstön koulutustasoa ja selkeyttämällä tehtävänimikkeitä. Lapsen edun ensisijaisuutta varhaiskasvatustuksen suunnittelussa, järjestämisessä, tuottamisessa ja siitä päätettäessä korostettiin entistä enemmän. Yhdenvertaisuuden edistäminen lisättiin varhaiskasvatustuksen tavoitteisiin ja lakeiin kirjattiin lapsen suojaamisesta väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Lisäksi monialaisen yhteistyön säännöstä tarkennettiin. Säännökset uudesta varhaiskasvatustuksen tietovarannosta sisällytettiin lakeiin ja sen tarkoituksena oli parantaa tietojen luotettavuutta ja yhdenmukaisuutta sekä mahdollistaa tietojen turvallinen ja keskitetty sähköinen kokoaminen ja käsittely. (OKM, n.d.-b)

4 Varhaiskasvatustussuunnitelmat

Varhaiskasvatustussuunnitelmakekonaisuus on kolmitasoinen ja se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatustussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatustussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatustussuunnitelmista. (OPH, 2018, s. 7) Perehdyttäessä valtakunnallisen varhaiskasvatustussuunnitelman perusteisiin ja sen soveltamiseen käytännön työhön on tärkeää viedä näitä kolmea tasoa rinnakkain läpi prosessin. Ne muodostavat kokonaisuuden, jonka osia tulee peilata tiiviisti toisiinsa. Lisäksi moniin varhaiskasvatustusyksikköihin on käytäntönä vakiintunut ryhmävasun laatiminen, vaikkei valtakunnallisessa varhaiskasvatustussuunnitelman perusteissa sitä edellytetäkään. Jotta voidaan varmistua siitä, että valtakunnallisen varhaiskasvatustussuunnitelman perusteet ohjaa ja määrittää kaikkea varhaiskasvatustuksen toimintaa, tulee näitä kokonaisuuksia tarkastella yhdessä ja erikseen. (Ahonen, 2017, ss. 10, 14) Tässä opinnäytetyössä käytämme varhaiskasvatustussuunnitelman perusteista sekä varhaiskasvatustussuunnitelmasta lyhennettä vasu.

4.1 Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Ensimmäiset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu vuonna 2003 sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakesin toimesta. Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen annettiin Stakesin tehtäväksi valtioneuvoston varhaiskasvatuksen valtakunnallisia linjauksia käsittelevässä periaatepäätöksessä. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2002:9) Vuonna 2015 varhaiskasvatuksen lainsäädäntöön tehdyn muutoksen perusteella Opetushallitus laati uudet valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet vuonna 2016. (OKM, 2015) Varhaiskasvatustalain uudistettiin jälleen vuonna 2018 ja tämän uudistuksen myötä Opetushallitus laati uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, jotka astuivat voimaan vuoden 2019 alusta alkaen. (OPH, n.d.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatustalain perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen varhaiskasvatuksen järjestäjä oikeudellisesti velvoittava määräys. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatusta toteutetaan. Varhaiskasvatustalain, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista, ohjaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista. Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lähtökohtana ovat muutokset lasten kasvuympäristössä ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä, ja lisäksi huomioon on otettu muutokset lainsäädännössä. Tarkoituksena on yhdenvertaisten edellytysten luominen varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvuille, kehitykselle ja oppimiselle. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumisen edistäminen koko maassa sekä varhaiskasvatuksen järjestämisen, toteuttamisen ja kehittämisen tukeminen ja ohjaaminen. Varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsien varhaiskasvatussuunnitelmien sisällöistä määrätään varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. (OPH, 2018, ss. 7–8)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet uudistettiin vuonna 2018 vastaamaan uutta varhaiskasvatustalain lakia, mutta ensimmäiset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet Opetushallitus määräsi jo vuonna 2016, ja tällöin keskeisin muutos oli sen oikeudellinen velvoittavuus. Perusopetuksessa opetussuunnitelman laatiminen ja noudattaminen on ollut toimintaa ohjaava normi jo pitkään, ja tämä on turvannut jokaiselle lapselle tasa-arvoisen mahdollisuuden saada laadukasta opetusta maantieteellisestä sijainnista riippumatta. Perusteiden velvoittavuus siis oli ja on edelleen merkittävä laatuksiteeri, joka tulee ottaa vastaan suurella ilolla. Sen myötä kuntien ja kaupunkien keskinäiset erot varhaiskasvatussuunnitelman noudattamisessa katoavat tai ainakin kaventuvat oleellisesti. Velvoittavuus myös rohkaisee varhaiskasvattajia tarkastelemaan omaa toimintaansa aiempaa kriittisemmässä valossa. Jotta varhaiskasvatus palvelisi aidosti lapsen elinikäisen kasvun ja oppimisen polkua, on toimintakulttuurin kehittäminen välttämätöntä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oikeudellinen velvoittavuus osoittaa tämän myös varhaiskasvatuksen järjestäjille. Perustaa lapsen tavalle oppia luodaan varhaiskasvatuksessa joka päivä, ja tämä perusta määrittää lapsen käsitystä itsestään oppijana ja hänen menestystään myös myöhemmin elämässä. (Ahonen, 2017, ss. 14–16)

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet pitää sisällään paljon jo ennestään tuttua ja vuosikausia käytössä ollutta asiaa, eikä sen tarkoituksena ole korvata kaikkea hyvää ja toimivaa, jota suomalaisessa varhaiskasvatuksessa jo on. Varhaiskasvatuksen toimintaympäristöt ovat kuitenkin vuosien saatossa selvästi muuttuneet ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa nämä muutokset ovat huomioitu. Jo aikaisemmin esillä olleita teemoja on kehitelty pidemmälle ja niitä on uudistettu niin, että ne vastaavat päivittyneitä käsityksiä lapsista ja oppimisesta sekä esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita. (Ahonen, 2017, s. 16)

Varhaiskasvatuksen sijoittuminen hallinnollisesti opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen ja varhaiskasvatussuunnitelman oikeudellinen velvoittavuus ovat vaikuttaneet varhaiskasvatuksen arvostamiseen keskeisinä tekijöinä. Jo vuosien ajan varhaiskasvatuksen toimijat ovat ponnistelleet sen eteen, että varhaiskasvatus nähtäisiin arvokkaana ja keskeisenä ympäristönä, jossa lasten oppimisen, kasvun ja kehityksen parissa tehdään äärimmäisen tärkeää työtä. Valitettavan usein varhaiskasvatusta on aikaisemmin

yhteiskunnassa käsitelty vain päivähoidon näkökulmasta, jossa lasten laadukkaan kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisen sijaan ovat korostuneet vanhempien oikeudet saada lapsensa hoitoon. Hoito on tietysti tärkeä osa varhaiskasvatuksen kokonaisuutta, mutta varhaiskasvatus on paljon muutakin kuin päivähoitoa. (Ahonen, 2017, s. 15)

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritellään monia asioita huomattavasti yksityiskohtaisemmin. Esimerkkinä varhaiskasvatuksen keskeiset sisällöt, jotka rakentuivat aiemmin kuuden sisällöllisen orientaation varaan ja joita kuvattiin melko lyhyesti. Tämä tarkoitti sitä, että kunnissa ja yksiköissä voitiin hyvin vapaasti päättää siitä, miten niitä toteutettiin käytännössä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa oppimisen osa-alueet on kuvattu paljon yksityiskohtaisemmin, jolloin se tukee yhtenäisen toimintakulttuurin rakentumista valtakunnallisesti. Varhaiskasvatuksen arjessa tulee peilata oppimisen osa-alueita tiiviisti laaja-alaisen oppimisen alueisiin siten, että varhaiskasvatuksesta muodostuu yhtenäinen kokonaisuus, joka tukee lasten kasvua ja oppimista. (Ahonen, 2017, ss. 16–17)

4.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat tulee laatia ja hyväksyä valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta varhaiskasvatuksen järjestäjien toimesta. (OPH, 2018, s. 8) Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma on, valtakunnallisen tapaan, velvoittava ja sitä tulee kehittää sekä arvioida säännöllisesti. Paikallinen vasu laaditaan paikallisen opetuksen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten kanssa monialaisessa yhteistyössä. Varhaiskasvattajien lisäksi myös lapsilla ja heidän huoltajillaan on mahdollisuus osallistua vasun laatimiseen, arvioimiseen ja kehittämiseen. (Ahonen, 2017, s. 18)

Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat määrittelevät, ohjaavat ja tukevat varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Paikallisen vasun laatimisen velvoite koskee varhaiskasvatuksen järjestäjiä, joilla tarkoitetaan kuntaa, kuntayhtymää tai muuta yksityistä tai julkista palveluntuottajaa. Vasu voidaan laatia joko kaikille paikallisille toimijoille yhteneväiseksi, kuten päiväkodeille, perhepäivähoidolle ja muulle varhaiskasvatustoiminnalle, tai sitten kullekin toimijalle erikseen. (Ahonen, 2017, s. 17–18)

Paikalliset erityispiirteet, pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä varhaiskasvatuksen arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset tulee huomioida paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa. Paikalliset vasut eivät voi sulkea pois mitään tavoitetta tai sisältöä, jota edellytetään varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, laissa tai asetuksessa, mutta ne voivat tarkentaa valtakunnallisen vasun perusteita. (OPH, 2018, s. 8)

Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen siis mahdollistaa valtakunnallisen vasun perusteiden tarkentamisen yksilöllisellä tavalla. Tarkentamalla pedagogisia periaatteita ja tavoitteita huomioidaan esimerkiksi erilaisia toimintamuotoja ja henkilöstörakenteita. (Ahonen, 2017, s. 17–18)

Paikallisessa vasussa on kuvattava miten esiopetuksen, perusopetuksen ja sosiaali- ja terveystoimen asiantuntijoiden sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa toteutetaan yhteistyötä. Suunnitelmaa laadittaessa tulee myös ottaa huomioon muut paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat, kuten varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Siitä, millaista rakennetta paikallisen vasun laatimisessa noudatetaan ja millä kielellä se laaditaan, voidaan päättää paikallisesti. (Ahonen, 2017, ss. 18–19)

4.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatusturva lain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa on jokaisella varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella. Näiden toteuttamiseksi jokaiselle lapselle laaditaan henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, jonka lähtökohtana tulee olla lapsen etu ja tarpeet. Lapsen vasuun kirjattavat tavoitteet asetetaan pedagogiselle toiminnalle ja vasuista nousevat tavoitteet huomioidaan kehitettäessä oppimisympäristöjä ja toimintakulttuuria sekä suunniteltaessa ja toteutettaessa ryhmän toimintaa. Suunnitelmaa tarkennetaan säännöllisesti lapsen tarpeiden mukaan, kuitenkin vähintään kerran vuodessa. (OPH, 2018, ss. 9–10)

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisprosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa.

Varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö vastaa suunnitelman laatimisesta ja arvioinnista. Suunnitelmaa laadittaessa on selvitettävä ja huomioitava lapsen mielipiteet sekä toiveet ja sopivien keinojen löytäminen näiden selvittämiseksi on henkilöstön vastuulla. On tärkeää huomioida sekä huoltajien että henkilöstön näkemykset ja havainnot lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta. Lisäksi suunnitelman laatimisessa huomioidaan lapsen kielellinen, kulttuurinen sekä katsomuksellinen tausta ja lapsen osaamisen, vahvuuksien, kiinnostuksen kohteiden ja yksilöllisten tarpeiden tunteminen on välttämätöntä. Tavoitteet, jotka kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kuvaavat sitä, miten lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tuetaan pedagogisella toiminnalla. (OPH, 2018, s. 10)

4.4 Toimeksiantajakaupungin varhaiskasvatussuunnitelma

Kuten kaikki paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat, myös opinnäytetyössämme esiintyvän kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma pohjautuu valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Se kuvaa kaupungin tapaa toteuttaa varhaiskasvatusta ja yhdistää kiinteästi valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sekä Satakieli-pedagogiikan. Tavoitteena on ollut rakentaa elävä varhaiskasvatussuunnitelma, jossa kaupungin oma kasvatuskäytännön näkemys ja ajattelutapa konkretisoituvat. (Toimeksiantajakaupunki, 2019, s. 5)

Kaupungissa toteutetaan Satakieli-pedagogiikkaa, joka on kaupungin oma varhaiskasvatuksen kasvatustieteellinen perusta ja tapa ottaa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita (2018) haltuun. Satakieli-pedagogiikka on saanut alkunsa vuonna 2008. Tuolloin ajatuksena oli luoda uudenlaista pedagogista ajattelua, jossa keskeisenä arvona on lapsen osallisuus ja näkyvyys yhteiskunnallisena toimijana. Satakieli-pedagogiikka pohjautuu italialaiseen Reggio Emiliaan, johon kävivät tutustumassa muun muassa kunnan varhaiskasvatuksen johtajia ja lastentarhanopettajia satakielen alkuvuosina. Nämä vierailut jäsensivät ja vahvistivat käsitystä Satakieli-pedagogiikasta, ja vuonna 2011 julkaistiin Satakielitesit ja -kriteerit, jotka ilmensivät uutta kasvatustieteellistä filosofiaa. Satakieltä kehitettiin ja otettiin käytäntöön vähitellen erilaisten koulutusten ja projektien kautta. Satakielen

arvoperusta on tänä päivänä hyvin samankaltainen kuin valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteidenkin, sen keskeiset ajatukset ja arvot ovat jo juurtuneina osaksi suomalaista varhaiskasvatusta. Kaupunki oli kuitenkin edelläkävijä Satakieli-pedagogiikan syntyäaikoina, ja se on edelleen kaupungin oma tapa toteuttaa varhaiskasvatussuunnitelmaa. (Toimeksiantajakaupunki, 2019, s. 16)

Kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma on rakennettu yhdessä lasten, huoltajien ja varhaiskasvatuksen kunnallisen ja yksityisen palvelutuotannon henkilökunnan kanssa. Erilaisten kyselyiden ja toiminnallisten tehtävien avulla on selvitetty lasten mielipiteitä ja ajatuksia hyvästä varhaiskasvatuksesta. Huoltajien mielipiteitä ja näkemyksiä taas on selvitetty asiakaskyselyillä ja yksiköissä järjestetyillä tapaamisilla.

Varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin on henkilöstön osalta sisällytetty monipuolisesti erilaisia työryhmiä, tapaamisia ja koulutuksia, joihin koko henkilökunnalla on ollut mahdollisuus päästä osallistumaan. Lisäksi henkilöstöllä on ollut mahdollisuus tuottaa varhaiskasvatuksen arjesta omia tarinoita ja ajatuksia varhaiskasvatussuunnitelmaan. (Toimeksiantajakaupunki, 2019, ss. 5–6)

5 Varhaiskasvatuksen pedagogiikka

Varhaiskasvatuksen pedagogiikan määrittelyt ovat aikaan sidottuja, sillä se syntyy ja kehittyy osana laajempaa kulttuurista kontekstia ja sen muutosta. Pedagogiikan olemuksesta on esiintynyt kussakin ajassa erilaisia, jopa keskenään ristiriitaisia käsityksiä. (Karila & Lipponen, 2013) Varhaiskasvatuksen pedagogiikalla tarkoitetaan ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se perustuu monitieteiseen, erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon. Varhaiskasvatuksessa pedagogiikka näkyy sen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamassa kokonaisuudessa. (OPH, 2018, s. 22) Pedagogisen toiminnan perustana ovat lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta (OPH, 2018, s. 19). Varhaiskasvatuksessa pedagogiikan painottuminen

edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä henkilöstön yhteistä ymmärrystä siitä, miten lasten hyvinvointia ja oppimista voidaan edistää. (OPH, 2018, s. 22)

Pedagogiikka on ollut keskeinen käsite varhaiskasvatuksessa jo hyvin pitkään, ja se on johtanut siihen, että sitä tulkitaan ja käsitellään joskus jopa huolimattomasti. Tämän takia olisi tärkeää, että kaikki varhaiskasvattajat pysähtyisivät käsitteen äärelle ja määrittelisivät sitä yhdessä, jotta kaikilla olisi yhteinen ymmärrys siitä, mitä pedagogiikka on.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) kerrotaan, että pedagogiikka on jatkuvasti läsnä varhaiskasvatuksen arjessa ja se läpäisee toiminnan yhtä aikaa monella eri tasolla. Pedagogiikka näkyy varhaiskasvatuksessa toimintakulttuurin ja oppimisympäristöiden lisäksi kaikessa vuorovaikutuksellisessa toiminnassa lasten kanssa. (Ahonen, 2017, s. 37)

5.1 Varhaiskasvatuksen arvoperusta sekä käsitys lapsesta ja lapsuudesta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) on kirjattuna pedagogiikan perustumisesta arvoihin sekä käsitykseen lapsuudesta, lapsista ja oppimisesta (Ahonen, 2017, s. 27).

Arvoperusta on hyvin laaja, ja se polveutuu YK:n lapsen oikeuksien sopimuksesta, varhaiskasvatuslaista sekä YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevasta yleissopimuksesta. Varhaiskasvatuksessa on tärkeää luoda yhtenäinen arvoperusta, sillä ilman yhtenäistä arvoperustaa yhtenäisen toimintasuunnitelman rakentaminen on mahdotonta. Kasvatustyössä arvomme välittyvät lapsille ja laadukas varhaiskasvatus edellyttää sitä, että arvoperusta on vahva ja yhtenäinen, jotta tiimin toimintakulttuuri ei muodostu laadultaan heikoksi. Varhaiskasvatussuunnitelmatyöskentelyn tulisi aina alkaa perusteellisesta arvokeskustelusta, jotta kaikki pedagoginen toiminta voi pohjautua keskeisiin varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin kirjattuihin arvoihin. (Ahonen, 2017, ss. 29–31)

Nykyisen näkemyksen mukaan kasvattajien ja lasten välinen valtasuhde tulee ymmärtää kaksisuuntaisena ja niin, että se rakentuu yhä uudelleen arjen vuorovaikutustilanteissa. Lapsia ei nähdä ainoastaan passiivisena osapuolena vaan aktiivisina toimijoina, jotka monella tapaa myös hakevat valtaa sekä omaa tilaansa tässä vuorovaikutuksellisessa suhteessa. Lasten tulevaisuusorientaatio eroaa aikuisten tulevaisuusorientaatiosta ja he elävät hyvin

läsnä olevina tässä ja nyt. Lapset ottavat vaikutteita vastaan sosiaalisesta, fyysisestä sekä kulttuurisesta ympäristöstään ja samalla myös itse vaikuttavat omalla toiminnallaan siihen. (Turja, 2017, ss. 39–40)

Arvoperusta ja oppimiskäsityksemme lapsista määrittelevät voimakkaasti sitä, millaista pedagogiikkaa varhaiskasvatuksen arjessa toteutetaan. Kaiken toiminnan taustalla on vuorovaikutus riippumatta siitä, onko se hyvää vai heikkoa, joten sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen arki jäsentyy ja määrittyy tietynlaiseksi juuri suhteessa vuorovaikutukseen ja sen keskeisen roolin vuoksi se haastaa meitä näkemään lapsen ja lapsuuden tuoreessa valossa. Tulkintamme siitä, millaista on lasten kyky oppia, vaikuttaa olennaisesti siihen, miten varhaiskasvatuksessa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan pedagogista toimintaa. (Ahonen, 2017, s. 33)

5.2 Pedagoginen vastuu

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) korostetaan opettajan pedagogista vastuuta. Laadukas varhaiskasvatus edellyttää sitä, että pedagogisen vastuun omaavalla kasvattajalla on aikaa suunnitella ja toteuttaa pedagogista työtä, jotta hän voi huomioida erilaisten lasten erilaiset tarpeet. Se myös lisää varhaiskasvatuksen yhtenäistä laatua valtakunnallisesti, kun pedagoginen vastuu on jokaisessa ryhmässä varhaiskasvatuksen opettajalla, joka on saanut tehtävään soveltuvan koulutuksen. Varhaiskasvatuksen opettajalla tulee olla riittävästi aikaa myös lasten varhaiskasvatussuunnitelmien laatimiseen, toteuttamiseen ja arviointiin. Vaikka opettajan vastuu pedagogiikasta onkin keskeinen, se ei tarkoita sitä, että muut kasvattajat eivät toteuttaisi pedagogiikkaa kaiken aikaa omassa työssään. On tärkeää, että tiimissä käydään keskustelua pedagogiikasta ja sen näkymisestä arjen eri tilanteissa, jotta voidaan varmistua siitä, että jokainen on osaltaan tuottamassa laadukasta pedagogisesti painottunutta varhaiskasvatusta. (Ahonen, 2017, ss. 37–39)

5.3 Pedagogisen toiminnan suunnittelu

Varhaiskasvatuksessa pedagogisen toiminnan tulee olla kokonaisvaltaista ja pääosin toiminta on sitä ollutkin jo ennen varhaiskasvatukseen kohdistuneita muutoksia. Kuitenkin uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukainen laaja-alaisen osaamisen vahva rooli antaa kasvattajille aiheen suunnitella toimintaa vieläkin kokonaisvaltaisemmin. Uusi käsitys lasten oppimisesta on hyvin laaja, ja uuden varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteena on tukea lasten oppimaan oppimista, johon liittyy näkemys lapsesta aktiivisena toimijana. Tämän näkemyksen mukaan lapsia tulee kannustaa kriittiseen ajatteluun ja luovaan ongelmanratkaisuun. (Ahonen, 2017, ss. 132–133)

Varhaiskasvatuksen tuokiokeskeisyys on saanut osakseen kritisointia jo pitkään. Tuokiot ovat muodostaneet lähes kaiken tavoitteellisen toiminnan, ja ne ovat lisänneet varhaiskasvatukseen kiireen tunnetta. Tuokioiden aikuislähtöisyys on erityisesti ollut kritisoinnin kohteena, sillä se on ehkäissyt lasten osallisuutta. Uudessa varhaiskasvatussuunnitelmassa lasten osallisuutta korostetaan keskeisenä koko toimintaa ohjaavana arvona, jolloin voidaan nähdä lasten aktiivinen rooli myös toimintaa suunniteltaessa. Lasten omaehtoista ja koko yhteisön yhteistä ideointia pidetään hyvin tärkeänä, vaikka uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa huomioidaan tärkeänä tekijänä myös aikuisten suunnittelema pedagoginen toiminta. (Ahonen, 2017, s. 133)

Siitä huolimatta, että tuokiot ovat saaneet osakseen kritiikkiä, se ei tarkoita sitä, että niistä tulisi täysin luopua. Tuokioita voidaan hyödyntää arjen rutiinitoimintoina, ja yhteen kerääntyminen onkin tärkeässä roolissa varhaiskasvatuksen arjessa, sillä sen ansiosta voidaan oppia monia tärkeitä taitoja, kuten ryhmässä toimimista. Kuitenkin tuokioilla tulee olla selkeä pedagoginen sisältö ja niiden tulisi olla lapsille mielekkäitä. Lasten turhautuminen esimerkiksi joka aamuisiin aamupiireihin saattaa aiheuttaa suotta haastavia kasvatustilanteita. (Ahonen, 2017, ss. 133–134)

Lähtökohtana pedagogisen toiminnan suunnittelussa on se, että tuokion ytimessä on sen pedagoginen tavoite ja sen sisältämä toiminta kutsuu lapsia mukaansa. Suunnittelussa tulee huomioida lasten mielenkiinnon kohteet ja muut yksilölliset ominaisuudet, jotta toiminta

kiinnostaisi lapsia. Tuokioilla ryhmä toimii oppivana yhteisönä silloinkin, kun toiminnan suunnittelun ovat toteuttaneet pääosin aikuiset. Tärkeää on se, että toiminta etenee tiiviissä vuorovaikutuksessa, jolloin lapset saavat oppia yhdessä asioita pohtimalla, arvioimalla ja tulkitsemalla. Näin toimimalla jokainen lapsi saa mahdollisuuden omien näkemyksien ilmaisuun ja ylipäättään mahdollisuuden osallistua toimintaan omista yksilöllisistä lähtökohdistaan. (Ahonen, 2017, s. 134)

Osallisuus perustuu vapaaehtoisuuteen ja sillä tarkoitetaan sitä, että lapset voivat tulla kuulluiksi ja vaikuttaa heitä koskeviin asioihin osallistumalla yhteisössään asioiden suunnitteluun ja päätöksentekoon sekä ottamalla vastuuta asioiden toteutuksesta. Usein osallisuus saatetaan nähdä siten, että se olisi kapeasti vain yksittäisen lapsen mielihalujen kuulemista ja toteuttamista. Kuitenkin esimerkiksi päiväkodin kontekstissa, kun lapsia on paljon, osallisuus on syvästi yhteisöllinen ilmiö ja tällöin jokaisella lapsella ja aikuisella tulee olla oikeus ilmaista oma näkemyksensä esillä olevasta asiasta, mutta samaan aikaan tulee kuulla myös muiden näkemyksiä asiaan. Kaiken toiminnan tavoitteena on löytää kaikille sopivia yhteisiä ratkaisuja, johon tarvitaan taitoa ja aikaa neuvotella yhdessä eri asioista ja tarvittaessa opetella käyttämään muitakin demokratian muotoja, kuten äänestämistä. Yhteinen suunnittelu ja erilaiset sopimukset sitouttavat lapsia toimintaan, ja toiminnasta seurannut onnistunut lopputulos johtaa ylpeyteen omasta osaamisesta. (Turja, 2017, ss. 44–46)

Aikuisilta vaaditaan toiminnan aikana paljon kykyä joustaa, sillä vaikka pedagoginen toiminta on aina suunnitelmallista, niin toiminta kuitenkin elää hetkessä ja määrittyy lapsiryhmän vuorovaikutuksellisen prosessoinnin aikana. Toiminta ei aina käytännössä toimi, vaikka sen suunnittelussa olisi parhaansa mukaan huomioitu lasten yksilöllisiä tarpeita ja toiminnan mielekkyyttä. Joustavuus edellyttää sitä, että kasvattajat arvioivat suunnitelman toimivuutta käytännössä seuraamalla esimerkiksi lapsilta tulevia viestejä toiminnan aikana. Lasten sitoutumattomuus toimintaan ilmenee muun muassa häiritsevänä käyttäytymisenä, tarkkaavaisuuden herpaantumisenä tai väsymisenä ja tällöin ammattitaitoinen kasvattaja kykenee havaitsemaan sen ja mukauttamaan toimintaa siten, että se olisi lapsille mielekkäämpää. (Ahonen, 2017, ss. 134–135)

5.4 Pedagogiikan toteuttaminen

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2018) on luotu pedagogisen toiminnan viitekehys, jossa kuvataan oppimisen eri alueita sekä laaja-alaista osaamista. Viitekehyksessä kaiken keskiössä on oppiva ja hyvinvoiva lapsi. Pedagoginen toiminta toteutuu henkilöstön ja lasten välisessä vuorovaikutuksessa sekä yhteisessä toiminnassa ja se edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista. Suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen on laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä. (OPH,2018, ss. 36–37)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) kuvatut oppimisen alueet ja laaja-alainen osaaminen ovat keskenään jatkuvassa vuorovaikutuksessa. Oppimisen alueita on viisi ja ne ovat kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan, liikun ja kehityn. Asiakirja ei kuitenkaan määritä sitä, kuinka varhaiskasvatuksen arjessa tulisi ottaa eri aihepiirejä huomioon, mutta niiden toteuttamisen tulee kuitenkin olla monipuolista ja joustavaa. Oppimisen eri alueet ovat jatkuvasti läsnä kaikissa arjen eri toiminnoissa, ja kaiken lähtökohtana tulee huomioida lasten yksilölliset tavat oppia sekä heidän luontaiset mielenkiinnonkohteensa ja ihmetyksen aiheensa. Arjen työssä tulisi huomioida myös se, että eri aihepiirejä voidaan ottaa huomioon hyvin spontaanisti esimerkiksi osana lasten leikkejä tai yhteisiä retkiä. (Ahonen, 2017, ss. 162–163)

Laadukas oppimisprosessi ei ole taattuna, vaikka pedagoginen toiminta olisi toiminnallista ja erilaisia oppimisympäristöjä ja työskentelytapoja hyödynnettäisiinkin monipuolisesti. Oppimisprosessin taustalla on kokonaisuus, joka muodostuu tavoitteiden asettamisesta, ajattelusta, ymmärtämisestä sekä soveltamisesta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) korostetaan sitä, että lasten tulee saada oppia kokonaisvaltaisesti hyödyntämällä kaikkia aistejaan, aiempia kokemuksiaan ja tulkintojaan. Aikuisen tehtävä toiminnassa on huomata lasten havaitsema ongelma, jota lähdetään tutkimaan ja sen kautta pyritään ymmärtämään sitä. Toiminnan edetessä aikuisen tehtävä on dokumentoida lasten vastauksia, jotta niihin voidaan palata myöhemmin prosessin edetessä. Tutkivan oppimisen

prosessi laajentaa lasten ymmärrystä käsiteltävästä asiasta ja se mahdollistaa tiedon jäsentämisen harjoittelua monella eri tasolla. Prosessin edetessä voidaan aina nostaa esiin uusia ja tarkentavia kysymyksiä, jotka askarruttavat lasten mieltä. Olennaisinta koko prosessissa on se, että ymmärrystä rakennetaan osana yhteisöä, jossa jokaisen jäsenen panos nähdään tärkeänä. (Ahonen, 2017, ss. 164–165)

5.5 Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on keskeinen työmenetelmä varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioimisessa ja kehittämisessä (OPH, 2018, s. 37).

Pedagogisella dokumentoinnilla tarkoitetaan esimerkiksi lasten kokemusten, oppimisen, kehityksen, ajattelun ja vaikka leikkien tai päiväkodin yhteisten juhlien tunnelman tallentamista. Dokumentoinnilla voidaan välittää merkityksellistä tietoa esimerkiksi vanhemmille pienten lasten arjesta ja kehityksestä. Tiedon käsittelemistä ja sen hyödyntämistä tavoitteellisesti tarvitaan pedagogista toimintaa suunniteltaessa, toteuttaessa, arvioitaessa ja kehitettäessä, jotta dokumentointia voidaan pitää pedagogisena. Dokumentoinnin kautta voidaan tarkastella sitä, kuinka ryhmän pedagogiset käytännöt vastaavat ryhmän todellisia mielenkiinnonkohteita ja lasten yksilöllisiä tarpeita. Sen avulla voidaan myös tehdä johtopäätöksiä lasten osallisuuden toteutumisesta ryhmän toiminnassa. (Ahonen, 2017, s. 140)

Kasvattajien tulee pitää mielessä pedagogisen dokumentoinnin aikana Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) mukainen käsitys lapsesta aktiivisena toimijana. Lapsi ei ole ainoastaan dokumentoinnin kohde, eikä sen tarkoituksena ole tarkastella yksipuolisesti ainoastaan yhden lapsen taitojen kehittymistä. Dokumentointi tulee nähdä laajemmin kaikkia ryhmän lapsia koskevaksi, jolloin voidaan myös nähdä lasten yksilöllisiä vahvuuksia, mielenkiinnon kohteita, tarpeita, kehitystä ja oppimista. (Ahonen, 2017, s. 141) Dokumentoinnin avulla tehdään lasten toiminta näkyväksi ja siitä tulee lapsille merkityksellistä. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmien laatiminen ja arvioiminen ovat osa varhaiskasvatuksen dokumentointiprosessia, mutta dokumentointi on paljon muutakin. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) mukaan dokumentoinnin tulee olla

keskeinen työväline, joka koskettaa arvioinnin lisäksi kaikkea pedagogista toiminnan suunnittelua, toteuttamista ja kehittämistä. (Ahonen, 2017, ss. 141–142)

Pedagogista dokumentointia voidaan tehdä monella eri tavalla ja sen taustalla on ajatus lasten oppimisprosessin tarkastelusta ja tallentamisesta. Lasten tai lapsiryhmän havainnoiminen on yksi keskeisimmistä dokumentoinnin muodoista. Se edellyttää kuitenkin sitä, että havainnot saatetaan dokumenteiksi, jotta niitä voidaan reflektoida yhdessä lasten, vanhempien sekä työyhteisön kanssa. (Ahonen, 2017, ss. 143–145) Lapsia haastatteleamalla saadaan paljon arvokasta ja oleellista tietoa lasten mielenkiinnon kohteista sekä toiveista, ja tämän tiedon avulla voidaan kehittää varhaiskasvatuksen toimintaa entistä paremmin näitä asioita huomioivaksi. Haastattelujen avulla voidaan etsiä tietoa kohdennetusti tai kartoittaa yleisesti lasten ajatuksia ja mielipiteitä varhaiskasvatuksen toiminnasta. Haastattelut eivät kuitenkaan tuota kaikkea tietoa, ja arjessa monesti lasten on helpompi tuoda esille esimerkiksi kiusaamiskokemuksia epämuodollisen keskustelun kautta. Pedagogista dokumentointia hyödyntämällä voidaan saattaa lapsen vahvuuksia ja oivalluksia myös lapsen itsensä tietoisuuteen. (Ahonen, 2017, ss. 146–147)

Yksi pedagogisen dokumentoinnin väline on blogi, joka menetelmänä tukee myös vanhempien osallisuutta. Blogi on verkkosivusto, jonne kasvattajat voivat yhdessä lasten kanssa tuottaa sisältöä niin kirjallisesti, kuvallisesti kuin myös video- ja äänitallenteiden muodossa. Vanhemmat saavat blogin kautta mahdollisuuden tulla tietoisiksi siitä, millä eri tavoilla laadukasta varhaiskasvatusta toteutetaan. Blogia voidaan käyttää myös erilaisten projektien dokumentointiin, jolloin se tukee lasten laaja-alaista ja kokonaisvaltaista oppimista. Blogin kautta projektia on myös helpompi jäsentää ja sen eri vaiheisiin voidaan palata helposti lasten kanssa myöhemminkin. (Ahonen, 2017, ss. 148–149)

Lasten kasvunkansiot ovat vakiintuneet varhaiskasvatukseen pedagogisen dokumentoinnin välineenä. Niiden sisältö vaihtelee kuitenkin suurestikin eri ryhmien ja yksiköiden välillä. Kansion tulisi olla jäsenelty ja monipuolinen kokonaisuus, joka kertoo lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta erilaisten dokumenttien avulla. Lasten tulisi saada rakentaa omaa kansiotaan alusta alkaen varhaiskasvattajien tukemana, jolloin siitä tulisi lapsen itsensä näköinen. Kansiot eivät ole pelkkiä muistopankkeja, vaan niiden on tarkoitus toimia

konkreettisenä työvälineenä, joka ohjaa pedagogisen toiminnan suunnittelua, toteuttamista, arvioimista ja kehittämistä. Tämä pedagogisen dokumentoinnin väline kertoo varhaiskasvattajille paljon lasten mielenkiinnon kohteista, mielekkäistä oppimistehtävistä, mahdollisista kasvun ja oppimisen haasteista sekä sosiaalisista suhteista. (Ahonen, 2017, s. 150)

5.6 Pedagogiikan arviointi ja kehittäminen

Pedagogiikan arviointi- ja kehittämistyö on hyvin tärkeä osa varhaiskasvatusta. Sitä ei tule toteuttaa yksilöllisesti, sillä silloin huomio kohdentuu vain yksittäisen lapsen taitoihin. Sen sijaan arvioinnin tulee kattaa kaikki varhaiskasvatuksessa toteutettava toiminta, jotta toiminnan laadun ja kehittämisen osa-alueita voidaan käsitellä konkreettisesti.

Varhaiskasvatussuunnitelmia tulee arvioida suunnitelmallisesti ja säännöllisesti, mikä käytännössä tarkoittaa sitä, että varhaiskasvatussuunnitelman kolmea eri tasoa, lapsen omaa, kunnallista ja valtakunnallista, peilataan toisiinsa arviointiprosessissa selkeän suunnitelman mukaisesti. (Ahonen, 2017, ss. 289–290)

Varhaiskasvatuksen järjestäjillä on vastuu siitä, miten varhaiskasvatussuunnitelmia arvioidaan paikallisesti. Suunnitelmallisen toiminnan keskiössä ovat selkeät tavoitteet, jotka tulisi olla myös arvioinnin aikana huomion kohteena. Varhaiskasvatuksen laatua arvioitaessa saatetaan hukkoa tehtävän epämääräisyyteen, mikäli arviointiprosessissa ei ole selkeitä tavoitteita ja suunnitelmaa. Arviointi on järkevää jakaa koskemaan tiettyä osa-aluetta kerrallaan, jolloin ajan mittaan saadaan selkeä kuva laajoistakin kokonaisuuksista, kuten varhaiskasvatuksen laadusta. (Ahonen, 2017, s. 290)

Jokaisella varhaiskasvattajalla on velvollisuus sitoutua refleктоivaan työtöteeseen.

Tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi ovat takaamassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämistä ja kehittämistä. Lapset kokevat varhaiskasvatuksen laadun muun muassa sen kautta, miten varhaiskasvattajat ovat vuorovaikutuksessa heidän kanssaan ja millainen ryhmän ilmapiiri on. Lapset kokevat laadun myös toiminnan sisällön, oppimisympäristöjen ja pedagogisten toimintatapojen kautta sekä kokonaisvaltaisesti esimerkiksi osallisuuden kokemuksen kautta. Varhaiskasvattajat voivat selvittää näitä asioita keskustelemalla lasten

kanssa sekä haastatteleamalla ja havainnoimalla heitä. Varhaiskasvattajien toiminnalla on suuri merkitys ryhmän vuorovaikutuskulttuuriin, pedagogisiin käytänteisiin sekä oppimisympäristöihin, jotka taas vaikuttavat suoraan ryhmän ilmapiiriin ja lasten kokemukseen hyvinvoinnista. (Ahonen, 2017, s. 290)

Aiemmin varhaiskasvatuksen arviointi kohdistui lähinnä lasten taitotasoihin, jolloin arvioinneista saatu tieto on ollut sirpaleista ja se ei juurikaan ole palvellut käytännön pedagogista työtä. Edelleen toki lasten yksilöllisyys huomioidaan, jotta voidaan havaita tuen tarpeita ja sitä kautta voidaan pohtia kuinka lasten vahvuuksia ja mahdollisia tuen tarpeita voidaan parhaiten huomioida pedagogisen toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa sekä arvioinnissa ja kehittämisessä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) korostetaan tärkeänä ajatuksena sitä, että lapsen kokema osallisuus toteutuu osana oppivaa yhteisöä, ja sen vuoksi on hyvin perusteltua arvioida ja kehittää toimintaa siten, että se vastaisi yksittäisen lapsen lisäksi koko ryhmän tarpeisiin. Juuri tästä syystä on tärkeää keskittyä arvioimaan varhaiskasvattajien vuorovaikutuksellista ja pedagogista toimintaa. (Ahonen, 2017, s. 291)

Arviointia tulee tehdä jatkuvasti ja sen pitää toteutua monipuolisesti erilaisia menetelmiä hyödyntäen ja niitä vaihdellen. Mikään yksittäinen menetelmä ei ole toista menetelmää parempi tai tärkeämpi ja siksi arviointivälineen tulee palvella ensisijaisesti arvioinnin kohdetta. Rohkeasti ja ennakkoluulottomasti kokeilemalla on mahdollista löytää juuri ne menetelmät, jotka palvelevat oman ryhmän toiminnan arviointia ja kehittämistä parhaalla mahdollisella tavalla. (Ahonen, 2017, s. 291)

6 Aikaisempia tutkimuksia

Varhaiskasvatuksessa on tapahtunut paljon muutoksia viime vuosikymmenten aikana. Näitä muutoksia on tutkittu useissa tutkimuksissa ja monista eri näkökulmista. Tutustuimme moniin aikaisempiin tutkimuksiin, ja valitsimme tarkemman tarkastelun kohteeksi ne, jotka liittyvät mielestämme läheisimmin omaan aiheeseemme. Seuraavaksi esittelemme ja avaamme näitä tarkastelemiamme tutkimuksia tarkemmin.

Varhaiskasvatuksen lainsäädäntö liittyy olennaisesti opinnäytetyömme aiheeseen ja sen tietoperustaan, jonka takia perehdyimme Oulun yliopiston tekemään selvitykseen varhaiskasvatuksen lainsäädännön muutosten vaikutuksista. Vuonna 2017 valtioneuvoston kanslia julkaisi Oulun yliopiston tekemän selvityksen, jossa kartoitettiin varhaiskasvatuksen lainsäädäntöön vuosina 2015 ja 2016 tehtyjen muutosten kokonaisvaikutuksia. Hanke toteutettiin neljään kyselyyn pohjautuvana monitahoarviointina ja sen pääkysymyksenä oli, millaisena lainsäädäntöön tehdyt muutokset näyttäytyvät varhaiskasvatuksen laadun, yhteiskunnallisten merkitysten ja eri osapuolten näkökulmista. Kyselyihin vastasi kuntien varhaiskasvatusjohtajia, yksityisten päiväkotien johtajia, työntekijöitä ja vanhempia. (Puroila & Kinnunen, 2017, ss. 2, 11, 13)

Lainsäädännön muutosten vaikutuksista rakentui selvityksessä monitasoinen ja ristiriitainen kuva. Suuri osa ammattilaisista arvioi vuoden 2015 lainsäädännön muutosten edistäneen laadukkaan varhaiskasvatustoiminnan toteuttamista muun muassa vahvistamalla sen pedagogista painotusta ja tuomalla lapsen oikeuden, osallisuuden ja edun lain keskiöön. Selvityksessä kävi ilmi, että vuoden 2016 lainsäädännön muutosten vaikutuksena kunnat ovat tehneet erilaisia ratkaisuja liittyen esimerkiksi lasten ja aikuisten välisiin suhdelukuihin päiväkotiryhmissä, jonka seurauksena joissakin kunnissa ryhmien lapsimäärä on kasvanut ja niissä esiintyy vaihtuvuutta. Tällaisia muutoksia on arvioitu kriittisesti työntekijöiden ja vanhempien keskuudessa. Selvityksen tutkijaryhmä ehdotti kehittämisohjelmaa varhaiskasvatuksen kehittämisen tueksi sekä kiireellisiä toimenpiteitä päiväkotiryhmien sääntelyn uudistamiseksi. (Puroila & Kinnunen, 2017, ss. 2, 67–68, 115, 148)

Koska opinnäytetyömme perustana on uusi varhaiskasvatussuunnitelma, tarkastelimme Reija Kortetin tekemää tutkimusta varhaiskasvatussuunnitelmien perusteiden muutoksista. Kortet on tehnyt vuonna 2017 kandidaatintyön, jossa hän tutkii varhaiskasvatussuunnitelmien perusteiden muutoksia vuoden 2003 ja 2016 asiakirjoissa. Tutkimuksessa analysoidaan näiden kahden asiakirjan eroavaisuuksia ja syitä muutosten takana. Tutkimus on laadullinen ja tutkimuskysymyksinä olivat, miksi uusi vasu on laadittu ja mikä muuttuu ja miksi. Tutkimuksessa kävi ilmi, että asiakirjat ovat sisällöltään hyvin erilaisia. Toinen kertoo lapselle ominaisia tapoja ajatella ja toimia, kun taas toinen vaatii kaiken varhaiskasvatuksessa toteutettavan toiminnan olevan pedagogisesti perusteltua.

Tutkijan mukaan vasujen sisällöllisten erilaisuuksien takia niiden systemaattinen vertailu ei ollut aivan yksiselitteistä. Pohdinnassa todetaan, että vasu-päivitys on tullut tarpeeseen ja se tulee aiheuttamaan muutoksia yksilö-, kunta- ja koko maan tasolla, unohtamatta kasvatusalan koulutuksia. (Kortet, 2017, ss. 6, 8–10, 30)

Petra Ketelä ja Mia Virkunen ovat tehneet vuonna 2017 opinnäytetyön, jossa he tutkivat pedagogiikan toteutumista Providan päiväkodeissa. Tutkimus on luonteeltaan laadullinen, ja tutkimuskysymyksiä olivat, miten pedagogiikka näkyy päiväkodin toiminnassa, ketkä pedagogiikkaa toteuttavat sekä miten kasvatustieteen kandidaatin ja sosionomitaustaisen lastentarhaopettajan työote eroaa suhteessa pedagogiikkaan. Tutkimuksen aineisto kerättiin haastatteleamalla kuutta lastentarhanopettajaa kolmesta eri yksiköstä, ja haastattelut tehtiin yksilöhaastatteluina. Tutkimuksen tuloksista ilmeni erilaisia pääteemoja, joita olivat toiminta, pedagogiikka käytännössä, vanhempien ja lapsen osallistaminen ja lastentarhanopettajan pedagoginen taju. Tuloksista kävi ilmi, että pedagogiikka kulkee mukana päiväkodin kaikessa toiminnassa, ja että Providan päiväkodeissa on otettu huomioon toimintaympäristön merkitys toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Tuloksista selvisi lastentarhanopettajien toivovan enemmän suunnittelu-aikaa, jotta toiminta pysyisi laadukkaana. Tulosten mukaan hankalaksi koettiin vanhempien osallistaminen suunnitteluun ja lasten yksilöllisten tarpeiden huomioiminen, johtuen osittain ajanpuutteesta. Tulosten perusteella todettiin, että toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa on huomioitu uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaiset osa-alueet. (Ketelä & Virkunen, 2017, ss. 8, 28, 37, 50–52)

Tomi Hirvonmäki ja Jenni Lavikka tutkivat vuoden 2019 opinnäytetyössään varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamisesta Tirikan päiväkodissa. Tutkimuksen tarkoituksena oli kerätä varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamisesta lappeenrantalaisessa päiväkodissa. Tutkimuksessa tarkasteltiin pedagogista työtä uuden varhaiskasvatussuunnitelman näkökulmasta. Hirvonmäki ja Lavikka selvittivät myös, kuinka varhaiskasvatuksen opettajat kokevat voimassa olevien valmiuksien riittävyyden laadulliseen pedagogiseen työhön. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää ja saada tietoa siitä, miten varhaiskasvatuksen opettajat näkevät suunnitelman olevan toteutettavissa päiväkodin

arjessa. Tutkimuksen selvitystehtävät olivat, kuinka varhaiskasvatuksen opettajien mielestä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2018 mukainen varhaiskasvatus toteutuu Tirikan päiväkodissa sekä millaisia havaintoja ja kokemuksia varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2018 toteuttamisesta on varhaiskasvatuksen opettajilla. Tutkimuksen tulosten mukaan varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönotto arjen työssä koettiin tarpeelliseksi, mutta samaan aikaan työmäärältään haastavaksi. Tuloksissa mainittiin, että ajallinen ja henkilöstöresurssien puute hankaloitti uuden vasun suunnitelmallista toteuttamista. Tuloksista ilmeni myös, että varhaiskasvatuksen opettajat olisivat kaivanneet varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönottoon enemmän tukea. Haasteeksi koettiin kaikkien oppimisen alueiden huomioiminen suunnittelussa ja arjen toiminnassa. (Hirvonmäki & Lavikka, 2019, ss. 2, 18, 24–25)

7 Tutkimusprosessi

Tässä luvussa käsittelemme tutkimusprosessia. Ensimmäisenä kerromme tutkimustehtävästä ja tutkimuskysymyksestä, jotka ovat vaikuttaneet tutkimusprosessin kulkuun ja valitsemiimme menetelmiin. Tämän jälkeen esittelemme ja perustelemme tutkimusmenetelmien valintaa sekä käyttämiemme tutkimusmenetelmien teoriaa lähdekirjallisuuteen perustuen. Kerromme myös, miten aineistonhankinta eteni käytännössä ja miten toteutimme aineiston analysoinnin. Lopuksi tarkastelemme tutkimuksen eettisyyttä sekä luotettavuutta.

Lähtökohtana opinnäytetyöllemme oli varhaiskasvatus, johon olemme kummatkin opinnoissamme suuntautuneet. Päädyimme tutkimaan valmiita opinnäytetyön aiheita toimeksiantajakaupungin verkkosivuilta, jonne niitä on koottu työelämän tarpeisiin ja toiveisiin perustuen. Kiinnostuksemme varhaiskasvatusta ja siihen ajankohtaisesti liittyviä asioita kohtaan vaikuttivat aiheemme valintaan ja niiden perusteella päädyimme lopulta valitsemaan aiheen, joka käsittelee uuden varhaiskasvatussuunnitelman vaikutuksia varhaiskasvatukseen.

Otimme yhteyttä kyseisen aihealueen opinnäytetöistä vastaavaan yhteyshenkilöön, jonka kautta saimme tilaajan opinnäytetyöllemme sekä työelämäohjaajan. Työstimme yhdessä työelämäohjaajan kanssa opinnäytetyömme aihetta sekä tutkimuksen lähtökohtia, ja selvitimme tarkemmin tilaajan toiveita. Tämän jälkeen teimme tutkimussuunnitelman ja haimme tutkimusluvut. Lupien varmistuttua otimme yhteyttä yhteistyöpäiväkotien johtajaan ja informoimme häntä opinnäytetyöstämme sekä sovimme aineistonkeruusta hänen johtamissaan yksiköissä. Hän oli itse yhteydessä yksikköihin ja lähetti meille haastateltaviksi lupautuneiden varhaiskasvattajien yhteystiedot. Otimme yhteyttä näihin varhaiskasvattajiin, kerroimme heille opinnäytetyöstämme ja haastattelujen yksityiskohdista sekä sovimme niiden ajankohdat. Toteutimme haastattelut sovitusti puhelinhaastatteluina, jotka nauhoitimme ja kirjoitimme tekstimuotoon analysointia varten.

7.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymys

Opinnäytetyön tilaajana toimi Etelä-Suomessa sijaitseva keskisuuri kaupunki. Tilaaja halusi selvittää, millaisia vaikutuksia uudella valtakunnallisella varhaiskasvatussuunnitelmalla on ollut varhaiskasvatuksen arkeen ja pedagogiseen toimintaan. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää varhaiskasvattajien näkemyksiä aiheesta sekä saada käytännönläheinen kuva siitä, miten uusi vasu on vaikuttanut arjen perushoitotilanteisiin sekä kaikkeen pedagogiseen toimintaan.

Opinnäytetyön tutkimuskysymys:

1. Miten uusi varhaiskasvatussuunnitelma on vaikuttanut varhaiskasvatukseen ja sen pedagogiikkaan?

Henkilökohtaisena tavoitteenamme oli antaa varhaiskasvattajille mahdollisuus saada oma ääni kuuluviin sekä tuottaa tutkimuksen avulla myös heille hyödyllistä tietoa, jota he voivat käyttää esimerkiksi toiminnan arvioinnissa. Lisäksi selvitimme haastatteluissa sitä, miten varhaiskasvattajat määrittelevät ja ymmärtävät käsitteen pedagogiikka varhaiskasvatuksen yhteydessä, jotta on mahdollista luoda yhteinen käsitys tutkittavasta kohteesta ja näin ollen analysoida vastauksia luotettavammin.

Tutkimuksessa selvitetään yleisellä tasolla sitä, millaisia vaikutuksia uudella vasulla on ollut koko varhaiskasvatukseen, ei ainoastaan yksittäisiin ryhmiin. Vaikka vastauksia ei voida yleistää aineiston tarkan kohdentumisen vuoksi, on kuitenkin mahdollista saada selville, miten varhaiskasvattajat näkevät aiheen juuri omassa työssään sekä laajemmin yhteiskunnallisella tasolla. Tutkimuksessa selvitetään valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman vaikutuksia, joten paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman erityispiirteet jäävät tällöin selvityksen ulkopuolelle.

7.2 Laadullinen tutkimus

Opinnäytetyömme on tutkimuspainotteinen, ja tutkimus on laadultaan kvalitatiivinen eli laadullinen. Laadullinen tai kvalitatiivinen voidaan yksinkertaistettuna ymmärtää aineiston ja analyysin muodon kuvaukseksi, johon voidaan soveltaa erilaisia lukutapoja. Käyttövoimaansa laadullinen tutkimus on saanut paljolti sen suhteesta määrälliseen eli kvantitatiiviseen tutkimukseen. Laadullista tutkimusta ja sen olemusta on yleisesti määritelty sen kautta mitä se ei ole ja verrattu sitä määrälliseen tutkimukseen. Tätä määrittelyä voidaan täydentää erilaisilla laadulliselle tutkimukselle tyypillisillä piirteillä ja tunnusmerkeillä, joita ovat esimerkiksi aineistonkeruumenetelmä, tutkittavien näkökulma, hypoteesittomuus sekä tutkimuksen tyyli ja tulosten esittelytapa. (Eskola & Suoranta, 1998, Laadullisen tutkimuksen määrittelyä -luku)

Parhaimmillaan laadullisessa tutkimuksessa tutkimussuunnitelma elää tutkimushankkeen mukana, joka tarkoittaa ainakin osin sitä, että ilmiöiden prosessiluonne saavutetaan kvalitatiivisilla menetelmillä. Pohdinnan arvoista on toki se, miten laadullisiksi luokitellut menetelmät saavuttavat ilmiöiden muutoksen. Avoin tutkimussuunnitelma myös korostaa tutkimuksen vaiheiden kietoutumista yhteen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tulkinta jakautuu koko tutkimusprosessiin eikä sen pilkkominen toisiaan seuraaviin vaiheisiin ole aina helppoa. Aineiston keruun kuluessa tutkimussuunnitelmaa tai jopa tutkimusongelman asettelua saattaa joutua tarkistamaan, ja tutkielman kirjoittaminen voi vaatia alkuperäiseen aineistoon palaamista. (Eskola & Suoranta, 1998, Aineistonkeruumenetelmä -luku)

7.3 Aineistonhankinta teemahaastatteluilla

Hankimme tutkimuksen aineiston teemahaastatteluilla. Haastattelu on laadullisen tutkimuksen yksi yleisimmin käytetyistä aineistonhankintamenetelmistä.

Teemahaastattelussa tutkijan tavoitteena on ymmärtää ja saada käsitys tutkittavasta ilmiöstä sekä avata sitä teemojen avulla. Teemat ja niitä tarkentavat kysymykset sekä niihin saadut vastaukset tuottavat tietoa, josta nousee usein uusia kysymyksiä. Vastaukset muodostavat pala palalta kokonaisuuden, jonka kautta tutkijan on mahdollista muodostaa kokonaisvaltainen kuva tutkittavasta ilmiöstä. Kysymykset esitetään tiettyjen teemojen ympärillä ja niitä ohjaa tutkimusongelma, johon halutaan saada vastaus.

Kysymyksenasettelussa on syytä välttää sellaisia kysymyksiä, joihin voi vastata suppeasti vain kyllä tai ei, sillä ne kaventavat aineistoa, eikä vastauksilla näin ollen ole analyysissä juurikaan käyttöä. (Kananen, 2017, ss. 89–92)

Teemahaastattelulle ominaista on se, että haastattelukysymyksiä ei ole suunniteltu valmiiksi, vaan haastattelu etenee keskustelun omaisesti teemojen pohjalta. Vastaukset johdattavat haastattelua eteenpäin, ja tutkijan tehtävä on kiinnittää huomiota siihen, että keskustelu pysyy teemassa ja esittää tarpeen tullen tarkentavia kysymyksiä. Haastattelussa tutkija käyttää apunaan teemahaastattelurunkoa, vaikka haastattelun aikana voikin nousta uusia teemoja käsittelyyn. Haastattelu etenee usein niin, että aluksi kysytään teemasta yleisellä tasolla, jonka jälkeen edetään teeman osalta yksityiskohtaisempiin kysymyksiin. (Kananen, 2017, ss. 95–97)

Laadimme haastatteluja varten valmiiksi haastattelurungon (Liite 1), johon olimme kirjanneet ylös alustavat teemat sekä muistisanoja tukemaan teemojen käsittelyä. Haastatteluissa käyttämämme teemat olivat vasun toteuttaminen, vaikutukset, pedagogiikka ja oma toiminta. Kaikki haastattelut etenivät haastattelurungon mukaisesti, mutta poikkesivat kuitenkin hieman toisistaan, sillä halusimme pitää haastattelut hyvin vapaamuotoisina. Tavoitteenamme oli, että haastateltavat saisivat mahdollisimman vapaasti kertoa näkemyksiään aiheesta, pysyen kuitenkin tietyn aihepiirin ja teeman sisällä, ja siitä syystä päädyimme valitsemaan aineistonhankintamenetelmäksi teemahaastattelun.

Aineistomme koostui kuudesta yksilöhaastattelusta. Haasteltavia oli kahdesta eri yksiköstä ja puolet heistä olivat varhaiskasvatuksen opettajia ja puolet varhaiskasvatuksen lastenhoitajia. Emme selvittäneet haastateltavien koulutustaustaa, sillä se ei ole olennaista tutkimuksen kannalta. Toteutimme haastattelut puhelimitse haastateltavien kanssa yhteisesti sovittuina ajankohtina. Haastattelut kestivät ajallisesti 20–40 minuuttia. Nauhoitimme haastattelut, jonka jälkeen litteroimme eli kirjoitimme ne tekstimuotoon analysointia varten. Litteroitua aineistoa kertyi yhteensä 38 sivua.

7.4 Aineiston analysointi sisällönanalyysillä

Analysoimme tutkimuksemme aineiston käyttämällä aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysi on menetelmä, jolla voidaan analysoida dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Dokumentilla voidaan tarkoittaa esimerkiksi kirjoja, puhetta, haastatteluja tai mitä tahansa kirjalliseen muotoon saatettua materiaalia. Sisällönanalyysillä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty kuvaus yleisessä muodossa. Analyysimenetelmällä etsitään tekstin merkityksiä ja kuvataan sen sisältöä sanallisesti. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, luku 4.4)

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on kolmevaiheinen. Ensimmäiseksi aineisto redusoidaan eli pelkistetään, seuraavaksi aineisto klusteroidaan eli ryhmitellään ja viimeiseksi aineisto abstrahoidaan eli luodaan teoreettiset käsitteet. Analysointi etenee niin, että haastattelut kuunnellaan ja kirjoitetaan auki sana sanalta, aineistoa luetaan ja sen sisältöön perehdytään, jonka jälkeen aineistosta etsitään ja alleviivataan pelkistettyjä ilmauksia. Tämän jälkeen pelkistetyt ilmaukset listataan ja niistä etsitään samanlaisuuksia ja erilaisuuksia. Seuraavaksi pelkistetyt ilmaukset yhdistellään ja ryhmitellään sekä muodostetaan niistä alaluokat. Alaluokkien yhdistelyä jatketaan ja niistä muodostetaan yläluokat, jonka jälkeen yläluokat yhdistellään pääluokiksi ja niistä muodostetaan kokoava käsite. Luokat nimetään niiden sisältöä kuvaavalla otsikolla. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, luku 4.4.3)

Pohdimme eri analyysimenetelmiä ja päädyimme lopulta sisällönanalyysiin. Menetelmä sopi käytettäväksi haastatteluista muodostuvan aineiston analysointiin, ja halusimme aloittaa aineiston analysoinnin ilman valmiiksi päätettyjä teemoja, jolloin sisällönanalyysi tuntui

sopivimmalta vaihtoehdolta. Analyysi eteni sisällönanalyysin mukaisesti. Aluksi kuuntelimme nauhoitukset ja kirjoitimme ne tekstimuotoon, jonka jälkeen luimme aineiston useaan kertaan läpi ja perehdyimme sen sisältöön tarkasti. Seuraavaksi lähdimme etsimään aineistosta pelkistettyjä ilmauksia, jotka korostimme esille tekstistä ja kirjoitimme ne erillisille muistilapuille. Tämän jälkeen yhdistelimme ja ryhmittelimme ilmauksia ja muodostimme niistä alaluokkia. Jatkoimme alaluokkien yhdistelyä ja muodostimme yläluokat, jotka yhdistelimme edelleen pääluokiksi ja lopuksi nimesimme luokat niitä kuvaavilla otsikoilla. Pääluokkia muodostui yhteensä kuusi, joita ovat varhaiskasvatus yleisesti, varhaiskasvattajien oma työ ja toiminta, lasten arki, pedagogiikan suunnittelu, pedagogiikan toteutus ja pedagogiikan arviointi ja kehittäminen. Kuva 1 sivulla 31 havainnollistaa aineistosta muodostuneet luokat.

7.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta ei voida arvioida samalla tavalla ja tarkkuudella kuin määrällisessä tutkimuksessa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa luotettavuutta tarkastellaan tutkijan oman arvioinnin ja näytön kautta ja siksi objektiivisen luotettavuuden saavuttaminen on lähes mahdotonta. Tutkimuksen yleisiä luotettavuuden mittareita ovat reliabiliteetti ja validiteetti. Reliabiliteetilla tarkoitetaan tulosten pysyvyyttä ja validiteetilla sitä, että tutkitaan oikeita asioita. Pysyvyys tarkoittaa sitä, että tutkimuksesta pitäisi siis saada sama tutkimustulos, jos se uusittaisiin. Oikeiden asioiden tutkiminen puolestaan tarkoittaa sitä, että tutkimusasetelma ja aineiston analyysi tehdään oikein. (Kananen, 2017, ss. 175–176)

Aloitimme opinnäytetyöprosessin asianmukaisilla tutkimuslupahakemuksilla. Saatuaamme hyväksytyt tutkimusluvut, olimme yhteydessä yhteistyöpäiväkotien johtajaan ja kerroimme hänelle opinnäytetyöstämme, aineistonkeruusta sekä tarvittavista yksityiskohdista siihen liittyen. Toivoimme haastateltavia olevan 6–10, ja lisäksi olennaista oli se, että he ovat työskennelleet alalla vähintään vuodesta 2017 alkaen, jolloin he ovat työskennelleet sekä ennen uuden varhaiskasvatussuunnitelman astumista voimaan että sen jälkeen. Johtaja oli itse yhteydessä johtamiensa yksiköiden varhaiskasvattajiin ja selvitti, ketkä olisivat

vapaaehtoisia haastateltaviksi, jonka jälkeen hän toimitti haastatteluun lupautuneiden varhaiskasvattajien yhteystiedot meille. Tämän jälkeen lähetimme varhaiskasvattajille sähköpostin, jossa kerroimme opinnäytetyömme aiheesta, sen tarkoituksesta sekä haastattelujen yksityiskohdista ja henkilötietojen salassapidosta (Liite 2). Koska haastattelut nauhoitettiin, varmistimme ennen varsinaisen haastattelun aloittamista, että jokaiselta haastateltavalta on lupa nauhoitukseen. Hävitimme nauhoitukset asianmukaisesti heti, kun ne eivät enää olleet tarpeellisia. Huomiomme tutkimuksen eettisyyden säilyttämällä varhaiskasvattajien sekä yhteistyöpäiväkotien anonymiteetin sekä jätimme kertomatta toimeksiantajana toimivan kaupungin nimen.

8 Tutkimuksen tulokset

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus ja sen tavoitteena oli selvittää varhaiskasvattajien näkemyksiä uuden varhaiskasvatussuunnitelman vaikutuksista varhaiskasvatukseen ja sen pedagogiikkaan. Vastaukset perustuvat varhaiskasvattajien omiin kokemuksiin ja henkilökohtaisiin näkemyksiin aiheesta. Vastaukset on jaettu kuuteen luokkaan, jotka ovat varhaiskasvatus yleisesti, varhaiskasvattajien oma työ ja toiminta, lasten arki, pedagogiikan suunnittelu, pedagogiikan toteutus sekä pedagogiikan arviointi ja kehittäminen. Luokat on muodostettu saamiemme vastausten pohjalta. Kaikki tutkimustulosten yhteydessä olevat sitaatit on otettu suoraan alkuperäisestä aineistosta. Kuva 1 havainnollistaa aineistosta muodostetut luokat.

Kuva 1. Tutkimusaineiston luokat ja niihin sijoitetut ilmaukset

8.1 Varhaiskasvatus yleisesti

Haastateltavat puhuivat laajasti uuden varhaiskasvatussuunnitelman tuomista vaikutuksista varhaiskasvatukseen ja sen pedagogiikkaan. Uuden vasun nähtiin vaikuttaneen niin yleisellä tasolla kuin myös yksityiskohtaisemmin tiettyihin varhaiskasvatuksen osa-alueisiin.

Ensimmäisenä kerromme siitä, miten varhaiskasvattajat kuvasivat uudistuksen yleisiä vaikutuksia varhaiskasvatukseen.

Kyllä se valtakunnallisesti on ollu ihan tarpeellinen, että se niinku yhteinäistää tätä toimintaa... mulla on äitinä semmonen tunne, et ihan sama mihin hoitopaikkaan mä mun lapseni vien, niin se tulee olemaan tasalaatusta se kasvatus... et kyl se sellasta varmuutta tuo siihen.

Kyl mä sanoisin et positiivisella tavalla on vaikuttanut tää uus varhaiskasvatussuunnitelma.

Tuli asioita myös sillain ihan uudesta näkökulmasta, mikä sitten niinkun, aina kun oli koulutus, niin sitten jälkikäteen taas sitten pisti miettimään et ahaa, et tñn asian voiki tehdä tällä tavalla ja tää onki ihan uus juttu, mitä ei oo ollu aiemmin.

Varhaiskasvattajat kokivat uuden varhaiskasvatussuunnitelman olleen valtakunnallisesti tarpeellinen. Sen myötä toiminnasta on tullut yhtenäisempää ja lisäksi sen nähtiin tuoneen varmuutta siihen, että varhaiskasvatuksen toteuttaminen on tasalaatuista paikasta riippumatta. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että uusi vasu on tuonut varhaiskasvatusta positiivisempaan suuntaan sekä vaikuttanut varhaiskasvatukseen kokonaisuutena positiivisella tavalla. He kokivat, että uudistuksen myötä moni asia on ymmärretty uudesta näkökulmasta ja arkeen on saatu enemmän erilaisia tapoja toteuttaa asioita. Varhaiskasvatuksen arki ei ole enää yhtä strukturoitua kuin aiemmin ja uuden vasun mukaisen toiminnan vaikutuksesta muutoksia kerrottiin tapahtuvan jatkuvasti.

Et tavallaan vanhemmillekin kerrotaan nykyään, että mitä me ollaan tehty eikä niin päin, että mitä me tullaan tekemään, et se on muuttunu tämmöseen suuntaan enemmän.

Yhdessä jotenkin niitä asioita pohditaan ja yhdessä viedään niitä asioita eteenpäin, semmosella yhteistuumailulla tai yhteistoiminnalla sitten... että kuitenkin toteutetaan myös sit sitä sillä tavalla lapsen näkökulmasta, lapsilähtöisesti.

Vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön koettiin lisääntyneen ja varhaiskasvattajat kokivat, että vanhemmat ovat enemmän tietoisia varhaiskasvatuksen arjesta sekä uuden vasun mukaisen toiminnan toteuttamisesta. Myös lasten ja aikuisten välisen yhteistoiminnan koettiin lisääntyneen uuden vasun myötä. Asioita pohditaan sekä viedään eteenpäin yhdessä lasten kanssa ja niitä toteutetaan lasten näkökulmasta lapsilähtöisesti. Lisäksi haastateltavat kertoivat, että yhteistyötä muiden ryhmien ja yksiköiden sekä eri tahojen välillä on aiempaa enemmän.

On ehkä alkanu niitä muisteleen taas mieleen niitä, että ainii se kuuntelu on tosi tärkeä ja läsnäolo tavallaan, et nää arvot on tullu sieltä, totta kai ne on ollu ennenkin, mutta niinku enemmän tullu esille tän myötä.

Aineistosta ilmeni, että haastateltavat ovat alkaneet pohtimaan varhaiskasvatuksen arvoja uuden varhaiskasvatussuunnitelman vaikutuksesta. Perusarvot ovat aina olleet läsnä varhaiskasvatuksen arjessa, mutta niiden merkityksen kerrottiin korostuneen uuden vasun myötä. Tärkeiksi arvoiksi varhaiskasvattajat mainitsivat haastatteluissa muun muassa kuuntelun sekä läsnäolon ja he kokivat arvojen olevan myös enemmän esillä varhaiskasvatuksessa uudistuksen myötä.

Tän koko työyhteisön tasolla, niin mä voisin ajatella, että yhteisiä sääntöjä on kyllä tosi paljon vähemmän kuin ennen. Et jotenki se on varmaan se, et niitä oikeesti joutuu sit perusteleen, jos jotain yhteisiä sääntöjä asetetaan niin, että minkä takia ja et ehkä ne säännöt on, sääntöjen vähentyminen.

Varhaiskasvattajat kertoivat uuden varhaiskasvatussuunnitelman vaikuttaneen työyhteisössä käytettyihin sääntöihin. Niitä koettiin olevan nyt entistä vähemmän ja haastateltavat kertoivat joutuneensa pohtimaan uudelleen eri tilanteissa käytettyjä kieltoja ja sääntöjä. Sääntöjen vähentyminen saattaa heidän mielestään selittyä sillä, että yhteiset säännöt joudutaan perustelemaan aiempaa tarkemmin.

8.2 Varhaiskasvattajien oma työ ja toiminta

Toiseksi luokaksi muodostui vaikutukset varhaiskasvattajien omaan työhön ja toimintaan. Haastateltavat kuvasivat uuden varhaiskasvatussuunnitelman vaikutuksia yleisesti heidän toteuttamaansa työhön sekä siihen, miten se näkyy käytännössä heidän toiminnassaan. Uuden vasun kerrottiin vaikuttaneen haastateltavien työhön ja toimintaan monella eri tavalla.

No tavallaan se tapa nähdä lapsi ja tapa nähdä oppiminen, nii se on muuttunu ihan totaalisesti.

Lapsia kuunnellaan enempi ja heidän toiveita toteutetaan mahdollisimman paljon ja he pystyy vaikuttamaan siihen omaan toimintaan, että he saa aina kertoa esimerkiksi et mihin he haluaa mennä vaikka retkelle tai mitä he haluaa tehdä jumpassa, et tosi paljon otetaan huomioon heidän toiveitaan.

Annetaan lapsen rauhassa leikkiä ja oppia ja oivaltaa kunkin sillä omalla persoonalla, omalla tasollaan, ikätasollaan, omalla oppimistasollaan.

Haastateltavat kokivat, että uuden vasun myötä heidän tapansa nähdä lapsi ja oppiminen on muuttunut todella paljon. Varhaiskasvattajien mukaan lasten mielipiteitä kuunnellaan aidosti ja heidän äänensä annetaan kuulua aiempaa enemmän kaikissa arjen hetkissä. Lasten lisääntynyt valinnanvapaus koettiin tärkeäksi asiaksi ja lapsille myös annetaan enemmän tilaa ja aikaa tehdä valintoja, jotka vaikuttavat heidän arkeensa varhaiskasvatuksessa. Haastatteluissa painotettiin yksilöllisyyden merkitystä lasten oppimisessa, oivaltamisessa sekä leikkimisessä ja haastateltavat kokivat lasten yksilöllisten mielenkiinnonkohteiden havaitsemisen ja niiden ruokkimisen tärkeäksi osaksi työtään. Aineistosta ilmeni myös, että läsnäolon merkitys on ymmärretty olennaiseksi osaksi varhaiskasvattajien työtä ja sitä huomioidaan nyt enemmän.

Mun mielestä on tosi hyvä paikka sille se uudistus, et just kun meillä on ollu niitä koulutuksia paljon, niin se on pistäny väkisinkin miettimään ja analysoimaan sitä omaa työtapaa ja toimintaa ja kyseenalaistamaan ja pohtimaan sitä.

Oon aina kyllä viihtyny töissä hyvin, mutta kyllä on vaikuttanut positiivisella tavalla, kun näkee sen lasten aidon ilon ja sen kun lapsi tykkää tulla tänne ja näkee et hän viihtyy täällä ja kun saa vanhemmilta sitä hyvää palautetta...et kyllä tulee hyvä olo itelle, et tietää tekevänsä hyvää ja tärkeitä työtä.

Varhaiskasvattajat kertoivat, että uuden vasun myötä oman toiminnan ja työtavan pohtiminen ja analysoiminen on lisääntynyt ja sille otetaan enemmän aikaa. Uuden vasun koettiin myös vaikuttaneen sekä omien että oman ryhmän toimintamallien

kyseenalaistamiseen ja niiden kehittämiseen henkilökohtaisella tasolla ja yhdessä tiimin kanssa. Työn viihtyvyyteen uuden vasun nähtiin vaikuttaneen positiivisella tavalla ja vaikka moni haastateltava kertoi olleensa tyytyväisiä omaan työhönsä jo ennen uutta vasua, he ilmaisivat olevansa tyytyväisempiä uuden vasun mukaiseen työhön.

Tavallaan se antaa myös sellasen vapauden siihen luovuuteen ja semmoseen heittäytymiseen, se ehkä on se semmonen uuden muutos tai jotenki se helpottaa sitä, et on lupa heittäytyä, mutta kyllä varmaan ennenkin päiväkodeissa on heittädytty siis, mutta vielä ehkä enemmän sitä voi heittäytyä niitten lasten näkökulmasta niihin asioihin.

Uuden varhaiskasvatussuunnitelman kerrottiin vaikuttaneen varhaiskasvattajien mahdollisuuksiin heittäytyä mukaan lasten maailmaan. Haastateltavat kokivat heittäytymisen olevan nyt helpompaa, jonka myötä se on myös lisääntynyt arjessa. Varhaiskasvattajat kertoivat uuden vasun antaneen enemmän vapauksia arjen luovempaan toteuttamiseen sekä siihen mukaan heittäytymiseen.

8.3 Lasten arki

Kolmas luokka koostuu uuden varhaiskasvatussuunnitelman vaikutuksista lasten arkeen. Haastateltavat kuvasivat uuden vasun vaikuttaneen lasten arkeen varhaiskasvatuksessa monin eri tavoin. Seuraavat aineistolainaukset kertovat varhaiskasvatuksen arkeen ulottuvista vaikutuksista.

No meillä se uus vasu näkyy sillä tavalla et meillä on tällä hetkellä todella lapsilähtöistä meidän sisustuksessa, toiminnassa, tekemisissä, kaikessa.

Mun mielestä tosi hyvin kyllä on näkyvillä lapsen oma semmonen mitä hän haluaa tehdä ja että hyvä päivä tulee siinä jo, ku hän pystyy itse vaikuttaa siihen tekemiseen.

Haastateltavien mukaan lapsilähtöisyys on lisääntynyt huomattavasti varhaiskasvatuksen arjessa uuden varhaiskasvatussuunnitelman myötä. Lapsilähtöisyyden kerrottiin näkyvän kaikessa sisustuksesta ja paikkojen valinnasta lähtien toiminnan toteuttamiseen ja leikkeihin. Varhaiskasvattajat painottivat sitä, että lapset saavat nyt aidosti päättää heitä koskevista asioista ja heillä on mahdollisuus vaikuttaa kaikkeen omassa arjessaan.

Tärkeintä on, että otetaan huomioon sen lapsen osallisuus eli se lapsen oikeus vaikuttaa siihen oman päivänsä kulkuun. Se on ehkä mun mielestä se keskeisin. Eli sitä täytyy meidän varhaiskasvattajien olla tarkalla korvalla ja havainnointikyvyllä et tavallaan poimii ja nostaa sieltä ne tärkeimmät lapsen toivomat ja halutut asiat et osallisuus ehdottomasti, lasten osallisuus.

Kaikkien lasten kanssa ei voi tehdä samalla tavalla asioita vaan voidaan tehdä niinku hyvin yksilöllisesti tai lapsen tarvitsemalla tavalla.

Haastateltavien mukaan varhaiskasvatuksessa keskeisenä tekijänä on lasten osallisuus, johon on kiinnitetty huomattavasti enemmän huomiota uuden vasun myötä. Osallisuuden huomioiminen ja tukeminen kaikissa tilanteissa ovat edellytyksinä sille, että lasten osallisuus todella toteutuu myös käytännössä. Yksilöllisyyden koettiin olevan merkityksellinen osa lasten osallisuuden tukemisessa ja huomioimisessa. Varhaiskasvattajat kokivat, että heidän on tärkeää ymmärtää se, että jokainen lapsi haluaa olla osallisena omalla tavallaan ja jokaisen lapsen osallisuutta täytyy tukea juuri hänen tarvitsemallaan tavalla.

Tietyl tapaa lapset on nyt, kun ne on oppinu sen, että he on mukana suunnittelemassa asioita ja toimintaa, niin he ovat paljon innokkaampia tuomaan ideoita, kun ne on oppinu siihen, et he voi tuoda ideoita ja niitä toteutetaan, niin mun mielestä lapset on tällä hetkellä paljon paljon innokkaampia.

Lasten innokkuuden huomattiin lisääntyneen uuden vasun mukaisen toiminnan toteuttamisen myötä. Varhaiskasvattajien mukaan se, että lapset ovat oppineet ja ymmärtäneet sen, että he voivat oikeasti vaikuttaa asioihin, heidän mielipiteillään on

merkitystä ja heidän toiveitaan kuunnellaan, on ollut isona tekijänä innokkuuden lisääntymisessä. Lasten kerrottiin myös leikkivän enemmän nyt, kun he saavat itse vaikuttaa ja päättää sen, mitä ja millaista leikkiä he haluavat leikkiä. Lisäksi haastateltavat kertoivat, että leikkiä otetaan yhä enemmän mukaan toimintaan ja sille annetaan aiempaa enemmän aikaa.

8.4 Pedagogiikan suunnittelu

Neljänneksi luokaksi muodostui pedagogiikan suunnittelu. Haastateltavat kuvasivat kattavasti uuden varhaiskasvatussuunnitelman vaikutuksia pedagogiikan suunnitteluun. Vaikutuksia pedagogiikan suunnitteluun kerrottiin olevan kaikilla sen osa-alueilla ja niiden muuttaneen pedagogiikan suunnittelua selvästi.

Se kaiken pedagogiikan ydin on se tapa nähdä lapsi, että onko se arvokas omana itsenään ja huomioidaanko me ne sen lapsen aikasemmat kokemukset ja mielenkiinnon kohteet, ja mitä se osaa jo ja otetaanko me se lapsi mukaan siihen toiminnan suunnitteluun ja erilaisiin toteuttamistapoihin.

Varhaiskasvattajien mukaan kaiken pedagogiikan ytimessä on tapa nähdä lapsi. Tämä koettiin lapsen arvostamisena yksilönä ja hänen aiempien kokemustensa ja taitojensa huomioimisena sekä lapsen mukaan ottamisena toiminnan suunnitteluun. Uuden vasun myötä lapsen asema pedagogiikan suunnittelussa koettiin entistä tärkeämmäksi ja myös osallisuuden koettiin olevan merkittävänä tekijänä. Haastateltavien mukaan pedagogiikan suunnittelussa on tärkeää huomioida lasten ääni, mielenkiinnonkohteet sekä yksilölliset toiveet.

On se sen verran muuttunu, se suunnitelmallisuus, et mä en tee nii tarkkoja suunnitelmia enää, et mä en niinku mieti etukäteen, että mitä tehdään millonkin, vaan että mä odotan tavallaan sen, että idea syntyy siellä lapsiryhmässä ja sieltä lapsilta.

Haastateltavat kertoivat suunnitelmallisuuden muuttuneen uuden varhaiskasvatussuunnitelman myötä. Etukäteen laadittuja ja tarkkoja suunnitelmia ei enää tehdä, vaan toimintaa suunnitellaan yhdessä lasten kanssa ja ideat toiminnalle syntyvät lapsilta. Varhaiskasvattajat kokivat lasten mukana olon suunnittelussa positiiviseksi asiaksi, sillä sen myötä lapset saavat aidosti vaikuttaa tulevaan toimintaan. Lisäksi haastateltavat olivat sitä mieltä, että suunnitelmallisuuden muuttumisen myötä, myös työntekijöiden omia vahvuuksia ja mielenkiinnonkohteita pystytään huomioimaan aiempaa paremmin.

Se opettajälähtöisyys madaltuu, että kaikki yhtä lailla voi toteuttaa kaikkia asioita niin sanotusti, vaikka opettajalla on se pedagoginen vastuu ryhmästä yhä ja edelleen...kaikki pystyy hoitamaan ihan samalla tavalla kaikki asiat päiväkodissa ja ryhmissä, oli kuka tahansa, mutta et opettajalla pitää olla hallussa se punainen lanka eli se pedagoginen vastuu siinä ja se ajatus, mitä viedään eteenpäin.

Aikuis- ja opettajälähtöisyyden kerrottiin madaltuneen pedagogiikan suunnittelussa uuden vasun myötä. Varhaiskasvattajat kokivat, että kaikki ryhmän aikuiset pystyvät toteuttamaan ja hoitamaan kaikkia arjen asioita ammattinimikkeestä huolimatta. He painottivat kuitenkin sitä, että pedagoginen vastuu on kaikesta huolimatta ryhmän varhaiskasvatuksen opettajalla.

8.5 Pedagogiikan toteutus

Haastateltavat kuvasivat pedagogiikan toteutusta monesta eri näkökulmasta. Pedagogiikan toteuttamisen nähtiin olevan nyt lapsilähtöisempää ja toimintaan on heidän mielestään saatu uudenlaista rauhaa. Seuraavaksi kerromme tarkemmin varhaiskasvattajien näkemyksiä uuden varhaiskasvatussuunnitelman vaikutuksista pedagogiikan toteutukseen.

Nimenomaan juuri sen lapsen näkökulmasta, et se lapsi on kaiken keskiössä, että pois siitä aikuislähtöisyydestä siihen lapsilähtöisyyteen, niin kyl se korosti ja terävöitti sitä ajatusta.

No se on enempi sitte sitä sellasta hetkessä elämistä, että ku sä huomaat, että nyt joku lapsista on kiinnostunu jostain asiasta ja sitte ku sä lähdet sitä viemään eteenpäin, niin se tavallaan täytyy siinä hetkessä tehdä se suunnitelma.

Lasten kerrottiin olevan kaiken keskiössä myös pedagogiikan toteutuksessa, sillä lapsilähtöisyys on osana koko prosessissa pedagogiikan suunnittelusta toteutukseen ja sen arviointiin. Lasten osallisuuden huomioimista myös toiminnan toteutuksen aikana painotettiin ja toiminnan kerrottiin muotoutuvan lasten mukana vielä sen toteutusvaiheessakin. Varhaiskasvattajien mukaan tärkeää on elää hetkessä, havainnoida lasten kiinnostuksen kohteita ja lähteä viemään toimintaa eteenpäin niiden mukaan.

Tullu semmonen rauha kuunnella sitä lasta ja rauha jotenkin toteuttaa sieltä tulevalta asialta sitä toimintaa eikä oo sitä semmosta tiettyä kaavaa, jolla mennään... että ne lapset määrittää sitä, mitä milloinki tehdään ja mikä milloinki on keskiössä, et semmonen rauha tehdä aika luovasti sitä tietä.

Ollaan pystytty syventyyn johonkin aiheeseen enemmän ja keskittyyn niinku siihen ja et ollaan eri osa-alueilta ja eri lähteistä jotain tietoa haettu, ettei oo sitte kauhee hoppu johonki toiseen...et se on niinku syvällisempää.

Uuden vasun myötä haastateltavat kokivat, että heille on tullut mahdollisuus toteuttaa toimintaa rauhassa ajan kanssa ja lapsia kuunnellen ilman kiirettä siirtyä asiasta toiseen. Heidän mukaansa toiminnan etenemistä ja sen sisältöä määrittävät lapset, jolloin toteutus on luovempaa eikä se etene tietyn kaavan mukaisesti. Haastatteluista ilmeni myös se, että lapsilta tuleviin aiheisiin pystytään syventymään paremmin ja tätä kautta toimintaa pystytään toteuttamaan syvällisemmin.

Se lapsen tapa oppia on jotenki tavoitettu paljon paremmin nyt... et se leikki on keskiössä ja sitä kautta opitaan kaikki asiat ja sieltä, mitä se leikki nostaa, niin sieltäkin sitten myös otetaan siihen kaikkeen muuhunkin toimintaan sitä asiaa.

Ja täytyy vielä enemmän kiinnittää huomio siihen leikkiin...että leikin kautta ne kaikki asiat opitaan.

Varhaiskasvattajien mukaan lasten tapa oppia on tavoitettu paremmin uuden varhaiskasvatussuunnitelman myötä myös pedagogisesta näkökulmasta. He kertoivat, että leikin tärkeys ja sen kautta oppiminen on ymmärretty keskeisenä tekijänä osana pedagogiikan toteuttamista. Leikki nähdään nyt pelkän leikkimisen sijaan merkittävänä tapana oppia uusia asioita ja sitä tuodaan myös entistä enemmän mukaan toiminnan toteutukseen.

8.6 Pedagogiikan arviointi ja kehittäminen

Kuudenneksi luokaksi muodostui pedagogiikan arviointi ja kehittäminen. Haastateltavat kertoivat arvioinnin olevan uudistuksen jälkeen keskeisemmässä roolissa varhaiskasvatuksessa. Oman toiminnan pohtiminen nähtiin tärkeänä osana niin arviointia kuin toiminnan kehittämistäkin.

Se arviointi on lisääntynyt tän uuden vasun myötä... huomioidaan myös se lapsen osuus arvioinnissa, et kun meillä saattaa olla hyvinkin erilainen käsitys ku lapsella.

Se on pakottanu meidät niinku pohtimaan ja miettimään sitä meidän työtä enemmän ja niinku pakottanu arvioimaan meitä, että minkälaista työtä me tehdään ja minkälaista työtä meidän kuuluisi tehdä ja minkälaista työtä me haluttaisiin tehdä.

Pedagogiikan arvioinnin ja kehittämisen koettiin lisääntyneen merkittävästi uuden varhaiskasvatussuunnitelman myötä. Haastateltavat kertoivat, että myös lapset ovat entistä enemmän mukana toiminnan arvioinnissa ja kehittämisessä ja heidän roolinsa niissä on korostunut. Varhaiskasvattajien mukaan lasten mukana olo vaatii heidän kuulemisensa lisäksi tarkkaa havainnointia ja havaitsemista, sillä lapset arvioivat toimintaa pitkälti myös eleiden ja leikkien kautta. Lisäksi lasten keskinäistä vuorovaikutusta kerrottiin olevan tärkeää

havainnoida, jotta saataisiin mahdollisimman laaja kokonaisuus lasten tekemistä arvioinneista ja tätä kautta kehitettyä toimintaa niiden pohjalta. Haastateltavat kokivat, että myös heidän oman toimintansa arviointi henkilökohtaisella tasolla on lisääntynyt ja siihen kiinnitetään enemmän huomiota sekä annetaan sille enemmän aikaa.

Meillä arvioidaan siis oikeestaan, voin sanoa, että joka päivä, semmosella konkreettisella tavalla, et joku juttu ei menny putkeen voidaanko muuttaa ja sit tiimeissä mietitään, tiimipalaverissa, et miten me rakennetaan uudella tavalla.

Sellasten konkreettisten esimerkkien ja kokemusten jakaminen vaikka kollegoiden kesken ja kannustaminen semmoseen rohkeuteen, niin se vois olla sellanen mitä sais olla enemmän... kun kuulee toisilta kokemuksia, niin se rohkasee sit siihen omaankin toimintaan.

Haastateltavat kokivat tiimityön ja -palavereiden olevan merkittävässä roolissa pedagogiikan arvioinnissa ja kehittämisessä, sillä ne ovat yhteisesti koko tiimin vastuulla. Omien mielipiteiden ja ajatusten jakamista työn lomassa kerrottiin tapahtuvan päivittäin. Varhaiskasvattajat painottivat omien havaintojen ja kehittämiskohteiden esille tuomisen tiimissä tärkeäksi asiaksi, koska silloin yksittäisistä havainnoista saadaan laajempi, yhteinen kokonaisuus, jota pystytään hyödyntämään toiminnan arvioinnissa sekä kehittämisessä. Kokemusten jakaminen myös laajemmalla tasolla kollegoiden, muiden ryhmien sekä yksiköiden välillä nähtiin tarpeellisena välineenä pedagogiikan arvioinnissa ja kehittämisessä.

9 Johtopäätökset

Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymyksenä oli, miten uusi varhaiskasvatussuunnitelma on vaikuttanut varhaiskasvatukseen ja sen pedagogiikkaan. Tavoitteena oli selvittää varhaiskasvattajien näkemyksiä aiheesta, ja saada käytännönläheinen kuva siitä, miten uusi varhaiskasvatussuunnitelma on vaikuttanut varhaiskasvatuksen arkeen ja kaikkeen pedagogiseen toimintaan. Tutkimuksen tulokset jakautuivat kuuteen eri luokkaan, jotka muodostuivat saatujen vastausten pohjalta.

Tutkimuksemme tuloksista voidaan päätellä uuden varhaiskasvatussuunnitelman olleen valtakunnallisesti tarpeellinen. Myös Kortetin (2017) mukaan varhaiskasvatussuunnitelman päivitys on tullut tarpeeseen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) kerrotaan perusteiden lähtökohtana olevan muutokset lasten kasvuympäristöissä ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristöissä sekä lainsäädännössä. Tutkimuksemme tuloksista ilmenee, että uuden varhaiskasvatussuunnitelman vaikutukset ovat olleet positiivisia eikä tuloksissa ilmennyt suoraan mitään negatiivista. Varhaiskasvattajat toivat epäsuorasti esille muutamia yksittäisiä negatiivisia asioita, joita he arvelivat uuden vasun myötä mahdollisesti olevan, esimerkiksi vaikeudet vasun sisäistämisessä. Nämä asiat eivät siis olleet heidän omia näkemyksiään tai kokemuksiaan aiheesta ja siitä syystä ne ovat jääneet tutkimuksen tulosten ulkopuolelle, eikä näin ollen ole relevanttia tehdä myöskään johtopäätöksiä kyseisistä asioista.

Opinnäytetyömme tuloksista selviää, että uuden varhaiskasvatussuunnitelman vaikutuksesta yhteistyö vanhempien kanssa on lisääntynyt ja heidän koettiin olevan enemmän tietoisia varhaiskasvatuksen arjesta. Ketelän ja Virkusen (2017) tutkimuksen tuloksista ilmenee, että vanhempien osallistaminen koettiin tärkeänä ja tuonti- ja hakutilanteita pyrittiin hyödyntämään tiedonvaihoissa puolin ja toisin. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) määrätään varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä henkilöstön keskinäisestä yhteistyöstä ja vuorovaikutuksesta lähiympäristön kanssa. Tutkimuksemme tuloksista ilmenee, että yhteistyötä eri tahojen sekä muiden ryhmien ja yksiköiden välillä koettiin olevan aiempaa enemmän.

Tutkimuksemme tuloksista selvisi, että varhaiskasvatuksen arvoja on alettu pohtimaan uuden vasun vaikutuksesta. Perusarvojen nähtiin olleen aina läsnä varhaiskasvatuksessa, mutta niiden merkityksen kerrottiin korostuneen. Kortetin (2017) mukaan alati muuttuvassa yhteiskunnassa perinteinen arvopohja on kokenut muutoksia ja jotta lapsille voidaan antaa tarvittavat valmiudet oppia ja elää siinä, vaatii se varhaiskasvattajilta uusia taitoja, tietoja ja työtapoja. Tämä tukee myös oman tutkimuksemme tuloksia.

Varhaiskasvattajien tapa nähdä lapsi ja oppiminen näyttäytyy tutkimuksessamme yhtenä uuden varhaiskasvatussuunnitelman tuomana vaikutuksena. Lasten maailmaan

heittäytyminen koettiin helpommaksi ja sen kerrottiin lisääntyneen arjessa. Tärkeänä asiana nähtiin lasten lisääntynyt valinnanvapaus ja heidän vaikutusmahdollisuutensa omaan arkeensa. Lasten äänen annetaan kuulua kaikkina hetkinä ja heitä kuunnellaan aidosti. Ketelän ja Virkusen (2017) tutkimuksen tulokset tukevat omia tuloksiamme, sillä heidän tutkimuksensa mukaan lapsia tulisi kuulla ja kuunnella yksilöinä. Ketelän ja Virkusen (2017) tutkimuksen tuloksista selviää myös, että toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa lasten yksilöllisiä tarpeita pyritään ottaa huomioon. Sama asia selviää oman tutkimuksemme tuloksista.

Oman toiminnan ja työtavan pohtiminen sekä analysoiminen on tutkimuksemme tuloksien mukaan lisääntynyt uuden vasun vaikutuksesta. Uuden vasun kerrottiin vaikuttaneen omien ja oman ryhmän toimintamallien kyseenalaistamiseen ja niiden kehittämiseen. Myös Kortetin (2017) tutkimuksesta selviää, että vasun uudet käytännöt ja vaatimukset aiheuttavat laajaa oman ja työyhteisön toiminnan analysointia ja tarkastelua sekä haastavat yksilön ja työyhteisön ajattelu- ja toimintamalleissa. Hirvonmäen ja Lavikan (2019) mukaan uudistukset ja muutokset kuormittavat henkilöstöä. Oman tutkimuksemme tuloksissa vastaavaa ei tullut ilmi, vaan uuden vasun koettiin vaikuttaneen ainoastaan positiivisesti työn viihtyvyyteen.

Varhaiskasvatuksen lapsilähtöisyyden lisääntyminen näyttäytyy opinnäytetyömme tuloksissa yhtenä tärkeänä asiana. Lapsilähtöisyyden koettiin olevan osana koko prosessissa toiminnan suunnittelusta toteutukseen ja sen arviointiin sekä kehittämiseen. Ketelän ja Virkusen (2017) tutkimuksen tulokset tukevat tätä, sillä heidän tuloksistaan ilmenee, että lapsilähtöinen toiminta on suuressa roolissa varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksemme tuloksista voidaan päätellä, että lapsilähtöisyys näkyy varhaiskasvatuksen arjessa kaikessa sisustuksesta ja paikkojen valinnasta lähtien.

Varhaiskasvatuksessa keskeisenä tekijänä nähtiin lasten osallisuus ja uuden vasun vaikutuksesta sitä huomioidaan ja tuetaan enemmän. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) kerrotaan, että osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa kuuluu lasten oikeuksiin ja sitä vahvistaa lasten myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Tutkimuksemme tuloksien perusteella voidaan todeta, että lapsen asema ja

osallisuus toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa, arvioinnissa sekä kehittämisessä nähtiin entistä tärkeämpänä. Myös Puroilan ja Kinnusen (2017) tutkimuksen tuloksista selviää, että ammattilaiset arvioivat lasten vaikutus- ja osallistumismahdollisuuksien lisääntyneen sekä osallisuuden vahvistuneen.

Suunnitelmallisuuden muuttuminen uuden varhaiskasvatussuunnitelman vaikutuksesta painottui tutkimuksemme tuloksissa. Suunnitelmat eivät ole tarkkoja ja etukäteen laadittuja, vaan ideat syntyvät lapsilta ja suunnittelu tapahtuu yhdessä heidän kanssaan. Ketelän ja Virkusen (2017) tutkimuksen tuloksista selviää, että päävastuu toiminnan suunnittelusta, toteutuksesta ja dokumentoinnista on varhaiskasvatuksen opettajalla. Sama asia ilmeni myös omassa tutkimuksessamme, sillä varhaiskasvattajat painottivat varhaiskasvatuksen opettajan pedagogista vastuuta.

Lapsen oleminen kaiken keskiössä nähtiin keskeisenä asiana pedagogiikan toteutuksessa. Kortetin (2017) mukaan lapsi on nostettu isoon rooliin kasvatuksessa, yhteistyössä, osallisuudessa sekä aktiivisessa toimijuudessa. Tutkimuksemme tuloksista ilmenee, että uuden vasun vaikutuksesta toimintaa koettiin olevan mahdollista toteuttaa ajan kanssa sekä lapsia kuunnellen ja toteutuksen kerrottiin olevan luovempaa ja syvällisempää. Varhaiskasvattajat kokivat tärkeänä elää hetkessä ja viedä toimintaa eteenpäin lasten havainnoitujen kiinnostuksen kohteiden pohjalta. Ketelän ja Virkusen (2017) tutkimuksen tuloksista selviää havainnoinnin olevan eniten käytetty keino lasten osallisuuden huomioimiseen toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa ja parhaiden vinkkien sekä ideoiden tulevan suoraan lasten toiminnasta ja puheesta.

Leikin ja sen kautta oppimisen kerrottiin olevan tärkeä tekijä pedagogiikan toteutumisessa. Uuden varhaiskasvatussuunnitelman vaikutuksesta leikki nähdään yhtenä lasten tapana oppia uutta ja sitä tuodaan entistä enemmän mukaan toiminnan toteutukseen. Myös Ketelän ja Virkusen (2017) tutkimuksen tuloksista selviää, että perushoitotilanteisiin sisällytettiin paljon pedagogiikkaa leikin kautta ja leikki koettiin tärkeäksi osaksi opetustilanteita.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) tuodaan esiin, että toiminnan arvioinnin tulee olla suunnitelmallista sekä säännöllistä ja sen avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa. Tutkimuksemme tuloksista käy ilmi, että toiminnan arvioinnin ja kehittämisen nähtiin lisääntyneen uuden varhaiskasvatussuunnitelman myötä. Lasten kerrottiin olevan enemmän mukana pedagogiikan arvioinnissa ja kehittämisessä ja heidän roolinsa niissä koettiin korostuneen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) kerrotaan, että henkilöstön tulee havainnoida lasten leikkiä, sillä se lisää heidän ymmärrystään lasten ajattelusta, kiinnostuksen kohteista, tunteista ja kokemuksista. Oman tutkimuksemme tuloksista selviää, että lasten mukana olo toiminnan arvioinnissa ja kehittämisessä vaatii lasten keskinäisen vuorovaikutuksen tarkkaa havainnointia ja havaitsemista.

Tutkimuksemme tuloksista ilmenee, että oman toiminnan arvioinnin henkilökohtaisella tasolla koettiin lisääntyneen ja siihen kiinnitetään enemmän huomiota. Kortetin (2017) mukaan varhaiskasvatuksen henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen, oman työn säännölliseen arviointiin ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Opinnäytetyömme tuloksista selviää, että tiimityön ja -palavereiden koettiin olevan merkittävässä roolissa pedagogiikan arvioinnissa ja kehittämisessä. Myös Ketelän ja Virkusen (2017) tutkimuksen tuloksien mukaan oman jatkuvan itsearvioinnin lisäksi tiimipalavereissa tehtiin jatkuvaa arviointia toiminnasta.

10 Pohdinta

Olemme kummatkin aina olleet kiinnostuneita varhaiskasvatuksesta, ja kokemusten myötä se on alkanut kiinnostamaan meitä entistä enemmän myös tulevaisuuden työkenttänä. Olemme kummatkin suuntautuneet opinnoissamme varhaiskasvatukseen, ja haluamme saada pätevyyden työskennellä varhaiskasvatuksen opettajina, joka edellyttää opinnäytetyön liittymistä varhaiskasvatukseen. Tämän takia oli selvää, että opinnäytetyömme lähtökohtana on varhaiskasvatus.

Aihe opinnäytetyöllemme valikoitui yksimielisesti. Kiinnostuksemme varhaiskasvatusta ja siihen ajankohtaisesti liittyviä asioita kohtaan vaikuttivat aiheen valintaan ja siksi uuden varhaiskasvatussuunnitelman vaikutusten tutkiminen tuntui sopivalta valinnalta. Halusimme saada työhömmme käytännön tason kokemuksia ja näkemyksiä aiheesta, sillä teorian tasolla uuden vasun vaikutukset olivat meille osittain jo ennestään tuttuja. Aiheen ajankohtaisuus kiinnosti meitä, sillä vaikka uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on otettu käyttöön jo jonkin aikaa sitten, uskoimme, että sen vaikutuksia käytännön tasolla on kannattavaa tutkia nyt, kun ne ovat vakiintuneet osaksi päiväkotien arkea ja niitä on mahdollista havaita.

Toteutimme haastattelut puhelimitse yksilöhaastatteluina, joihin vastasivat kahden eri päiväkodin varhaiskasvattajia. Alkuperäisen suunnitelman mukaan tarkoituksenamme oli toteuttaa haastattelut paikan päällä ryhmähaastatteluina, jolloin aiheesta olisi mahdollisesti syntynyt enemmän keskustelua ja näin ollen tutkimuksen tuloksiin oltaisiin saatu monipuolisempia näkökulmia. Vallitseva COVID-19-pandemia kuitenkin aiheutti haasteita aineistonkeruulle ja jouduimme muuttamaan suunnitelmaamme. Tutkimuksen kehittämisideana voisikin olla se, että haastattelut toteutettaisiin paikan päällä ryhmähaastatteluina, jolloin aineisto saattaisi olla laajempi ja monipuolisempi mahdollisen keskustelun ansiosta. Tutkimuksemme tulokset kattavat vain kuuden varhaiskasvattajan näkemyksiä ja kokemuksia, jolloin tuloksia ei voida laajasti yleistää. Tuloksiin saattaa myös vaikuttaa toimeksiantajakaupungin varhaiskasvatussuunnitelma, joten kehitysideana voisi olla myös se, että aineisto kerättäisiin yhden kaupungin sijaan useammasta eri kaupungista.

Tuloksista mielestämme huomaa sen, kuinka hyvin uusi varhaiskasvatussuunnitelma on otettu vastaan ja kuinka tarpeelliseksi se on koettu. Varhaiskasvattajien kertomat näkemykset ja kokemukset antoivat erittäin positiivisen kuvan uuden vasun vaikutuksista, joka voi tietysti myös herättää kysymyksiä siitä, ovatko tutkimuksen tulokset täysin luotettavia. Mahdollisuus negatiivisten vaikutusten esille tuontiin oli, ja kuten aiemmin mainitsimme, haastatteluissa tuli kyllä myös muutamia epäsuoria mainintoja negatiivisista vaikutuksista esiin, mutta ne eivät päätyneet osaksi tutkimuksen tuloksia aiemmin mainitsemistamme syistä. Jatkotutkimusideana olisikin mielenkiintoista tutkia vaikutuksia

erilaisesta näkökulmasta ja keskittyä uuden varhaiskasvatussuunnitelman tuomiin mahdollisiin haasteisiin.

Omat kokemuksemme uuden vasun vaikutuksista varhaiskasvatukseen ovat olleet positiivisia, ja mielestämme on ollut hienoa huomata, kuinka paljon varhaiskasvatusta on kehitetty ja viety eteenpäin vuosien saatossa. Koemme lasten osallisuuden ja lapsilähtöisyyden olevan asioita, joita painotetaan uudessa varhaiskasvatussuunnitelmassa ja ne nousivat esiin useaan otteeseen myös haastatteluissa. Kokemuksemme näiden asioiden korostumisesta varhaiskasvatuksessa on yhteneväinen haastattelemiemme varhaiskasvattajien näkemysten kanssa, ja uskomme niiden olevan yksiä keskeisimpiä vaikutuksia, joita uusi vasu on tuonut varhaiskasvatukseen.

Mielestämme onnistuimme hyvin selvittämään varhaiskasvattajien näkemyksiä ja kokemuksia uuden varhaiskasvatussuunnitelman vaikutuksista varhaiskasvatukseen ja sen pedagogiikkaan. Tutkimuksen tietoperustan rakentaminen kehitti tietotaitojamme sekä ammatillisuuttamme, ja opimme samalla uusia asioita varhaiskasvatuksesta, sen pedagogiikasta sekä uudesta varhaiskasvatussuunnitelmasta. Koska tutkijoita oli kaksi, saimme varmuutta ja erilaisia näkökulmia aineiston tulkintaan sekä tutkimuksen ja sen eri vaiheiden tekemiseen. Emme olleet asettaneet minkäänlaisia odotuksia tai ennakkoletuksia tuloksille, mutta ne eivät myöskään varsinaisesti yllättäneet meitä, sillä omat kokemuksemme ovat pitkälti samankaltaisia kuin haastattelemillamme varhaiskasvattajilla.

Tutkimuksen kehittämisideana tilaajalle on se, että aihetta voitaisiin tutkia laajemmin useammassa yksikössä ja eri menetelmiä käyttäen, jolloin saataisiin kattavampi kuva uuden varhaiskasvatussuunnitelman vaikutuksista ja mahdollisista eroavaisuuksista yksiköiden välillä. Oman tutkimuksemme tuloksissa mainittiin vanhempien osallisuudesta ja heidän tietoisuudestaan uuden varhaiskasvatussuunnitelman näkymisestä varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksen kehittämisideana voisikin olla myös se, että tutkittaisiin vanhempien näkemyksiä ja kokemuksia aiheesta, jolloin heidän osallisuuttaan sekä vaikutusmahdollisuuksiaan voitaisiin tukea ja kehittää.

Lähteet

Ahonen, L. (2017). *Vasun käyttöopas*. (1. Painos). PS-kustannus.

Alasuutari, P. (2012). *Laadullinen tutkimus 2.0*. Vastapaino.

Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.

Hirvonmäki, T. & Lavikka, J. (2019). *Varhaiskasvatuksen opettajien kokemukset varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamisesta Tirikan päiväkodissa*. [opinnäytetyö, Saimaan ammattikorkeakoulu]. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2019120524766>

Kananen, J. (2017). *Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä*. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Karila, K. (2013). Ammattilaissukupolvet varhaiskasvatuksen pedagogiikan toteuttajina ja kehittäjinä. Teoksessa K. Karila & L. Lipponen (toim.) *Varhaiskasvatuksen pedagogiikka*. (ss. 9–29). Vastapaino.

Karila, K. & Lipponen, L. (2013). Esipuhe. Teoksessa K. Karila & L. Lipponen (toim.) *Varhaiskasvatuksen pedagogiikka*. (ss. 7–8). Vastapaino.

Ketelä, P. & Virkunen, M. (2017). *Pedagogiikan toteutuminen Providan päiväkodeissa*. [Opinnäytetyö, Vaasan ammattikorkeakoulu]. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2017121220860>

Kortet, R. (2017). *Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteiden muutokset vuoden 2003 ja 2016 asiakirjoissa*. [Kandidaatintyö, Oulun yliopisto]. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-201708022731>

- OKM. (n.d.-a). *Usein kysyttyä varhaiskasvatuksesta*. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Haettu 3.6.2020 osoitteesta <https://minedu.fi/varhaiskasvatus-ukk>
- OKM. (n.d.-b). *Uusi varhaiskasvatuslaki*. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Haettu 9.11.2020 osoitteesta <https://minedu.fi/uusivarhaiskasvatuslaki>
- OKM. (n.d.-c). *Varhaiskasvatusta koskeva lainsäädäntö*. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Haettu 3.10.2020 osoitteesta <https://minedu.fi/varhaiskasvatuslait>
- OKM. (2015). *Varhaiskasvatuslain ensimmäinen vaihe voimaan 1.8.2015*. [Tiedote]. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://minedu.fi/-/varhaiskasvatuslain-ensimmainen-vaihe-voimaan-1-8-2015>
- OPH. (2018). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018*. Opetushallitus. Haettu 2.10.2020 osoitteesta https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf
- OPH. (2016). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016*. Opetushallitus. Haettu 9.10.2020 osoitteesta https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf
- OPH. (n.d.). *Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteet*. Opetushallitus. Haettu 6.11.2020 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatussuunnitelmien-perusteet>
- Puroila, A-M. & Kinnunen, S. (2017). Selvitys varhaiskasvatuksen lainsäädännön muutosten vaikutuksista. *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 78/2017*. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe201801121319>

Sosiaali- ja terveysministeriö. (2002). *Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista*. [Julkaisu].

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70095/kasvatus.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Suomen perustuslaki 731/1999. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Toimeksiantajakaupunki. (2019). *Kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma*. Internetosoite.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.

Turja, L. (2017). Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. (ss. 38–55). PS-kustannus.

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Liite 1: Haastattelurunko

HAASTATTELURUNKO

Oletko varhaiskasvatuksen opettaja vai lastenhoitaja?
Kauanko olet työskennellyt alalla/omassa ryhmässäsi?

VASUN TOTEUTTAMINEN

Miten uusi vasu näkyy ryhmänne arjessa?
Perushoitotilanteet
Toiminnan suunnittelu, toteutus ja arviointi
Prosessin eteneminen
Keinoja toteutumisen parantamiseen

VAIKUTUKSET

Miten uusi vasu on mielestäsi vaikuttanut varhaiskasvatukseen?
Vaikutukset eri tasoilla
Tarpeellisuus
Työnjako
Toimintaerot

PEDAGOGIIKKA

Määritelmä
Näkyminen arjessa
Miten uusi vasu on vaikuttanut varhaiskasvatuksen pedagogiikkaan?
Suunnittelu, toteutus ja arviointi/kehittäminen

OMA TOIMINTA

Miten itse arvioit omaa toimintaasi ennen uutta vasua ja sen jälkeen?
Motivaatio
Arviointi/Kehittäminen
Ammatillisuus
Viihtyvyys

LOPPUUN

Minkälaisen vastaanoton uusi vasu sai työntekijöiden keskuudessa teidän yksikössäne?
Onko uudessa vasussa mielestäsi jotain kehittämiskohteita? Jos on, niin mitä?
Onko vielä jotain, mistä haluaisit kertoa aiheeseen liittyen?

Liite 2: Varhaiskasvattajille lähetetty sähköposti

Hei!

Olemme tekemässä opinnäytetyötä aiheesta *Miten uusi varhaiskasvatussuunnitelma on vaikuttanut varhaiskasvatukseen ja sen pedagogiikkaan?* Opinnäytetyön aineisto kerätään haastattelemalla kaupungin päiväkodeissa työskenteleviä varhaiskasvatuksen opettajia sekä hoitajia. Valmiissa opinnäytetyössä ei tule käymään ilmi haastateltavien henkilökohtaisia tietoja, esimerkiksi nimeä tai ikää, eikä sitä, missä kaupungissa, päiväkodissa tai yksikössä he työskentelevät. Opinnäytetyössä tullaan kertomaan haastateltavien ammattinimikkeet, mutta sen perusteella ei pystytä tunnistamaan haastateltavien henkilöllisyyttä.

Olemme olleet yhteydessä päiväkodin johtajaan, jolta saimme teidän yhteystietonne. Pyrimme ensisijaisesti toteuttamaan haastattelut viikolla 35 (24.-28.8), jotta pääsisimme analysoimaan aineistoa mahdollisimman pian. Haastattelut nauhoitetaan luvallanne ja kirjoitetaan tekstimuotoon analysointia varten, jonka jälkeen ne tullaan tuhoamaan asianmukaisesti. Haastattelut ovat kestoaltaan noin 15–45 minuuttia, mutta tarkkaa aikarajaa on mahdotonta määritellä. Toivoisimmekin, että varaatte haastateluille riittävästi aikaa.

Työstämme tällä hetkellä ainoastaan opinnäytetyötä, joten meille käy mikä tahansa ajankohta. Ilmoittatthän mahdollisimman pian, mikä olisi teille sopiva aika haastatteluiden toteuttamiselle, niin olemme teihin yhteydessä. Olemme jakaneet haastateltavat keskenämme ja teidän haastattelunne toteuttaa (tutkijan nimi).

Toivottavasti kuulemme teistä pian!

Ystävällisin terveisin,
Roosa Haaramo ja Taija Titov